

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

IN MEMORIAM

FRANS VAN CAUWELAERT

Met Frans Van Cauwelaert is een van de grootste figuren uit onze Vlaamse gemeenschap heengegaan en bij alle bewuste Vlamingen, van welke filosofische of politieke richting ze ook zijn mogen, heerst er een diepe verslagenheid en drukt er een zware rouw.

Frans Van Cauwelaert was inderdaad een van de zuiverste en edelste dragers van de Vlaamse gedachte. De ontzaglijke betekenis van zijn persoonlijkheid in onze Vlaamse geschiedenis zal met de jaren, in steeds stijgende lijn gewaardeerd worden.

Zijn uitzonderlijke gaven van intelligentie, welsprekendheid, wetenschappelijke onderlegdheid, staatsmanswijsheid, levenseenheid, strijdvaardigheid en karaktervastheid hebben hem een politieke carrière bezorgd die door weinigen is geëvenaard. Alle hoogwaardigheden zijn hem te beurt gevallen, professor in de wijsbegeerte, volksvertegenwoordiger, burgemeester van Antwerpen, minister in verschillende departementen, staatsminister, voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers gedurende vele jaren, vertegenwoordiger van zijn land in de meest belangrijke internationale organisaties, en wat nog meer... Aan al deze taken heeft hij zich gegeven met de volle inzet van zijn persoonlijkheid, met allerhoogste plichtsbeachting, met ongeëvenaard talent en hij heeft aan zijn land diensten bewezen die hem recht geven op een grenzeloze erkentelijkheid vanwege zijn medeburgers.

In al deze hoedanigheden zal de betreurde overledene in de geschiedenis van het politiek leven in dit land een plaats blijven innemen die zal schitteren met onvergankelijke glans.

Doch, hoe onmetelijk hoog ook de verdiensten mogen zijn van zijn politieke loopbaan, het is toch om andere redenen dat Frans Van Cauwelaert de Vlaamse juristen, tot dewelke hij behoorde, zo dicht aan het hart ligt en dat in hun midden thans zulke schrijnende pijn gevoeld wordt om zijn verscheiden.

Frans Van Cauwelaert is een van de grote levenwekkers geweest van Vlaanderen. Hij is een van de onverzettelijke strijders geweest voor de Vlaamse herwording. Hij heeft verschillende generaties jonge Vla-

mingen opgewekt tot de strijd voor de Vlaamse gedachte. Hij heeft heel zijn leven beleefd in het teken van de Vlaamse grootheid. Hij heeft met een bewonderenswaardige handigheid en toch met rotsvaste onverzettelijkheid, stuk voor stuk, de grote hervormingen weten te veroveren, die de voorwaarde geweest zijn voor de aanloop die Vlaanderen in de laatste jaren heeft kunnen nemen naar een gave eigen beschaving. Hij heeft met een wijsheid, die enkel eigen is aan de grote historische figuren, de toekomst van het Vlaamse volk weten veilig te stellen in een strijd van elke dag, strijd tegen vijanden, die hem, om zijn onwrikbare Vlaamse overtuiging, met giftige pijlen beschooten, strijd ook tegen vrienden, wier onbezonnen voortvarendheid hij zo dikwijls heeft moeten remmen en die hem soms even onvriendelijk bejegend hebben als zijn vijanden.

Zijn houding in de Vlaamse beweging is een wonderbare en harmonische mengeling geweest van gevoelsenthousiasme en redelijke beheersing. Hij kon vervoeren en begeisteren en de gemoederen ontvlammen, maar hij wist steeds met een merkwaardig realisme de mogelijkheden te wikken en te wegen en uit de gegeven omstandigheden het maximum positief resultaat te halen.

Te midden van de heftige kamp, die hij gedurende zovele jaren heeft medegemaakt, hadden zijn tegenstrevers steeds de grootste eerbied en waardering voor hem, omdat hij door zijn persoonlijke levenswandel getuigenis aflegde van een onkreukbare levenseenheid. Zijn persoon was voor heel Vlaanderen een model van verrijnde beschaving, van sierlijkheid van stijl, van volstreckte oprechtheid en volharding in het beleven van zijn jeugdidealen.

Niemand zal thans nog wel betwisten dat een ontzaglijk stuk van de grote hervormingen, die de Vlaamse beweging tussen de beide wereldoorlogen heeft kunnen verwezenlijken, in aanzienlijke mate aan de persoonlijke werking van Frans Van Cauwelaert te danken is. Hij heeft gedurende gans deze periode de Vlaamse strijd beheerst. Hij is deelachtig geweest aan alle belangrijke initiatieven. Hij heeft van een

onwillig Parlement de vervlaamsingswetten van de dertiger jaren weten af te dwingen. Hij is een van de hardnekkigste kampers geweest voor de vervlaamsing der universiteit van Gent en reeds van in zijn studententijd heeft hij onophoudend en onverdroten gevochten voor de vervlaamsing van het middelbaar en het hoger katholiek onderwijs. Door wat hij op dit gebied verwezenlijkte heeft hij de grondslagen gelegd van onze kulturele Vlaamse herwording.

Hij is de overtuigde kampioen geweest van de gedachte dat er geen noodzakelijke tegenstelling bestond tussen de Belgische staat en de Vlaamse kulturele autonomie en hij heeft in ontelbare redevoeringen en geschriften gewezen op het parallellisme van het Vlaams en het Belgisch belang. En wanneer hij op dit gebied, dikwijls in een onverkwikkelijke strijd is gewikkeld geworden met het Vlaams extremisme, heeft hij ook die strijd gevoerd voorzeker met onwrikbaarheid, maar steeds met liefde en zonder een ogenblik de Vlaamse solidariteit uit het oog te verliezen. Hij was in de oorlog 1914-18 de stellige bekamper van het activisme, doch wanneer Lodewijk Dosfel voor het assisenhof van Gent werd gesleept stond hij als verdediger aan zijn zijde en was er eenheid van gevoel tussen deze twee grote Vlamingen, hoezeer ze ook verschillend dachten op het gebied van de politieke opportuniteit.

En wanneer na 1918 het patriotisch franskilonisme de hoop koesterde definitief de Vlaamse beweging de ruggegraat te kunnen breken, hield Frans Van Cauwelaert in het Parlement zijn befaamde interpellatie om het onrecht aan te klagen waarvan de Vlaamse soldaten aan het front het slachtoffer geweest waren en bracht hij aldus een diepe kering in de gemoederen en in de openbare opinie.

Zijn welsprekendheid was iets wonderbaars. Ze verenigde in zich de kracht van de tribuin, de zangerigheid van de dichter, het woordenspel van de artist en de taalbeheersing van de redemeester.

Nooit werd in mij uitgewist de indruk die ik opdeed wanneer ik, als jonge knaap nog, hem voor de eerste maal hoorde op de historische volksvergadering welke in het jaar 1912 plaats had in de Harmonie te Antwerpen, waar de grootscheepse strijd werd ingezet voor de vervlaamsing van de Gentse hogeschool. Hij sprak er met Louis Franck en Kamiel Huysmans. Daar werd voor het eerst het beeld voorgebracht van de « drie kraaiende hanen », die het Vlaamse volk zouden wakker roepen. Het waren drie prachtige redenaars. Doch de begeestering, die uitging van de figuur van Frans Van Cauwelaert, met de vurige gloed in de ogen, met de toen weelderige zwarte profetenbaard, met de diepe overtuiging stralend uit heel zijn wezen, was zo overweldigend, stond op zulk verheven peil dat ze nooit uit het geheugen kan gaan van degenen die hem daar gehoord hebben.

En zo heeft hij tot ons volk gesproken gedurende gans zijn schoon lang leven. Hij heeft gesproken tot de studenten en hij heeft bij duizenden onder hen de vlam ontstoken van de Vlaamse geestdrift; hij heeft gesproken tot de wetenschapsmensen op congressen en geleerde samenkomsten; hij heeft gesproken tot de eenvoudige volksmensen in ontelbare politieke vergaderingen; hij heeft gesproken in het Parlement en er eerbied weten in te boezemen voor de Vlaamse rechts-eis. En er is geen manifestatie van Vlaams leven van enige betekenis waarop zijn woord niet heeft geklonken en waarbij hij niet de Vlaamse gedachte heeft verkondigd en het Vlaams vertrouwen heeft gestaald. Ik denk met emotie terug aan de schitterende rede welke hij uitsprak bij de plechtige inhuldiging van de

Vlaamse Academiën voor wetenschap in 1938, in aanwezigheid van Koning Leopold III. Deze plechtigheid had plaats te midden van een onbegrijpelijke ontplooiing van machtige groepen der politie en der rijks-wacht. Te midden van deze troebele atmosfeer sprak Frans Van Cauwelaert, die de eerste voorzitter van de Academie was, zijn overheerlijke rede uit waarin hij wees op het belang van de beoefening der wetenschap voor het Vlaamse volk en waarbij hij aan de Koning de verzekering gaf dat de arbeid van de Vlaamse geleerden het vertrouwen van de Koning niet zou beschamen.

Al had zijn drukke politieke loopbaan Frans Van Cauwelaert van de balie verwijderd, toch heeft hij zich steeds solidair blijven voelen met zijn Vlaamse confraters.

Hij heeft het woord gevoerd op alle rechtskundige congressen. Hij was steeds aanwezig op de vooroorlogse vergaderingen van de Bond der Vlaamse Rechtsgeleerden en nam deel aan het debat. Hij heeft al zijn politieke invloed aangewend om de aanstelling te bekomen van de commissie gelast met de Nederlandse vertaling van onze wetboeken. Hij is voor de Vlaamse juristen een onschatbare steun geweest in de strijd voor de vervlaamsing van het gerecht.

Sedert hij in 1913 opgenomen werd in de Antwerpse balie is hij onafgebroken de vriend gebleven van de Vlaamse Conferentie dezer balie. Hij was altijd aanwezig op al haar plechtigheden en feesten. In 1920 sprak hij de feestrede uit op de jaarlijkse openingsvergadering en hield er een schitterende voordracht over « Vrede door recht ». Hij was de redenaar op de academische zitting der Grotius-herdenking en hij sprak in onze Conferentie in 1930 zijn hoogstaand betoog uit over « De oplossing van het Vlaamse vraagstuk ». Nooit werd tevergeefs op hem beroep gedaan om de actie van onze Conferentie te helpen en te steunen.

Het is een pijnlijk besef dat wij in de toekomst zijn voorname en elegante verschijning op onze vergaderingen zullen moeten missen. Zijn heengaan laat in ons midden, zoals in heel Vlaanderen, een gapende leegte.

Tot vóór kort was hij nog zo flink en scheen hij zo onverwoestbaar. Pas enkele dagen geleden had hij nog met zoveel zwier, als onderdomsdeken, de werkzaamheden van het nieuwe Parlement voorgezeten. De tragische tijding van zijn verscheiden heeft ons allen des te dieper getroffen. Doch het is ons toch een troost dat een man zoals hij ons heeft verlaten in volle glorie en dat het hem gespaard is gebleven de fysische en geestelijke vermindering door ouderdom en ziekte te hebben ondergaan. Het « Rechtskundig Weekblad » voelt diep mede met de rouw die zijn nabestaanden treft, doch ook hun zal het besef dat zijn nagedachtenis met schitterende stralenkrans zal blijven voortleven in de geschiedenis van het Vlaamse volk, de pijn verzachten.

* * *

Het Rechtskundig Weekblad acht het een plicht van pieteit in dit nummer de tekst te publiceren van een rede, die in 1930 door Frans Van Cauwelaert werd uitgesproken in het midden van de Vlaamse Conferentie der balie, rede waarvan de tekst tot nog toe onuitgegeven bleef.

Enkele woorden van toelichting zijn hierbij noodzakelijk.

In 1930 woedde op de heftigste wijze de strijd voor de verovering der Vlaamse rechten en in de eerste plaats voor de definitieve en volledige vervlaamsing der Gentse hogeschool. De Vlaams-nationalistische parlementaire groep kwam op voor de invoering in België

van een federaal statuut en fel was de strijd tussen extremisten en gematigden.

Het bestuur van de Vlaamse Conferentie der balie van Antwerpen had de bedoeling de leiders van de vier partijen, die de openbare opinie te Antwerpen in het Parlement vertegenwoordigden, als sprekers in haar midden uit te nodigen ten einde, om beurt, hun persoonlijke visie uiteen te zetten aangaande « De oplossing van het Vlaamse vraagstuk ». Als sprekers zouden optreden Frans Van Cauwelaert voor de katholieke partij, Louis Joris voor de liberale, Kamiel Huysmans voor de socialistische en Herman Vos voor de frontpartij. Deze voordrachten zouden gehouden worden om de veertien dagen in de assisenzaal van het gerechtsgebouw. Er was voor dit initiatief een enorme belangstelling en wanneer op 16 januari 1930 Frans Van Cauwelaert de eerste van deze spreekbeurten hield was de ruime assisenzaal veel te klein om het aantal toehoorders plaats te verlenen.

Het bestuur der Vlaamse Conferentie had beslist de tekst van deze vier voordrachten uit te geven en stenografen waren gelast geworden de uitgesproken redevoeringen op te nemen.

De vier voordrachten hebben echter niet kunnen plaats hebben. Nadat de Heren Van Cauwelaert en Joris gesproken hadden verbood de toenmalige voorzitter van de rechtbank, die eerst nochtans de toelating had verleend, aan Herman Vos als vertegenwoordiger van de frontpartij in de assisenzaal het woord te voeren. De Heer Kamiel Huysmans verklaarde zich dan solidair met Herman Vos en weigerde in de assisenzaal te spreken.

De stenografische tekst van de rede uitgesproken

door Frans Van Cauwelaert is dientengevolge nooit uitgegeven geworden en is in de archieven van de Vlaamse Conferentie blijven rusten.

Al is het een tekst die dateert van 1930, toch is het voorzeker nuttig hem thans nog te publiceren. Het is een historisch stuk van grote betekenis en het is een merkwaardige synthese van de inzichten die door de spreker van in zijn jeugd gedurende gans zijn politieke loopbaan zijn verkondigd geworden.

Hij neemt stelling tegenover de verschillende meningen die in die jaren met zoveel heftigheid in de Vlaamse middens verdedigd werden. Hij brengt klaarte over de verhouding België - Vlaanderen, die in deze periode aanleiding gaf tot zulke felle betwistingen.

Hij klaagt ongenadig de Brusselse mentaliteit aan en sprak reeds dertig jaar geleden het slagwoord uit « Vlaanderen zal Brussel niet prijs geven ».

Al is deze rede dertig jaar geleden uitgesproken, toch heeft ze nog betekenis voor deze dag. Zij openbaart op lumineuse wijze de doelstellingen die steeds als grondslag hebben gelegen aan de activiteit van Frans Van Cauwelaert. Wij horen er terug zijn stem en de rijke weelde van zijn geïmproviseerd betoog.

Deze tekst is nooit aan de spreker onderworpen geworden en het is dus wel waarschijnlijk dat hij misschien hier en daar enkele wijzigingen zou aangebracht hebben. Wij achten het echter verantwoord de tekst thans te drukken, zoals hij door de stenografen onmiddellijk uit de mond van de redenaar werd opgenomen en aldus nog eens de begeesterende kracht van dit heerlijk woord op ons te laten inwerken.

René Victor.

DE OPLOSSING VAN HET VLAAMSE VRAAGSTUK

Rede uitgesproken op 16 Januari 1930 door

FRANS VAN CAUWELAERT †

voor de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Dames en Heren, het initiatief van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen verdient onvoorwaardelijk te worden geprezen, en ik beperk zelfs deze lof niet wanneer ik de brede grenzen overzie binnen dewelke zij haar initiatief wenst uit te breiden.

Indien één vraagstuk op dit ogenblik langs alle zijden in het schrilste licht moet worden beschouwd, is het wel het talenvraagstuk, omdat dit vraagstuk thans het onderwerp uitmaakt van de algemene belangstelling van al onze landgenoten, — en de buitengewone toeloop van heden avond bewijst dat in Antwerpen, waar de polsslag van het Vlaams gevoel het sterkst wordt gevoeld, deze belangstelling even sterk is als zij was in de beste tijden die zijn voorafgegaan — en omdat het met zich brengt de tweede vraag of onze staatkundige organisatie, zoals zij sedert een eeuw bestaat, voor de toekomst kan worden behouden of grondig dient te worden gewijzigd, dan zelfs of de bestaansbaarheid van het land, als eenheidsstaat, of als staat kortweg, voor de toekomst veilig kan worden geacht.

Een vraagstuk van zo ongewone betekenis moet dan ook klaar en duidelijk worden gesteld door en voor

alle personen welke in het leven van dit land een verantwoordelijke rol hebben te vervullen

En laat mij, bij de aanvang van deze uiteenzetting, reeds onmiddellijk vaststellen dat deze klaarheid tot nu toe niet heeft geheerst, niet alleen niet in de schoot van onze volksopinie, maar zelfs ook niet bij de verantwoordelijke leiding of bij de hoogste lichamen, welke het lot van dit land in handen hebben; dat deze klaarheid ook niet heeft geheerst aan de zijde van de Vlamingen zelf.

Aan de overzijde van ons Vlaams belang, bij de tegenstanders van de Vlaamse gedachte, overheerst het gevoel, — zoals het ook aan onze zijde tot nu toe al te sterk heeft gesproken, — de ijdelheid, welke zo licht geraakt is; de heerszucht welke, helaas, — Vondel heeft het reeds gezegd —, in dubbelhartigheid de vreemdste dingen kan bereiden, onder de schijn of onder het voorwendsel van hoger staatsbelang; al te angstvallige Vlaamse bezorgheid dewelke, zich vastklampend aan uitwendigheden, de innerlijkheid van dit land zelf verzwakt of miskent en welke, in tijden welke voor de volksopinie beslissend waren, door engheid van opvatting omtrent het leven van één gemeenschap als de onze, verkeerd heeft gehandeld

en daardoor gevoelens heeft uitgelokt welke aan Vlaamse zijde dan ook niet zonder noodlottige weerslag zijn gebleven; en eindelijk, dames en heren, gemis aan klaarheid — en, wellicht het meest bedenkelijk bij de zuidelijke helft van het land, bij de Waalse bevolking, welke men stelselmatig, tot in de laatste tijden, in de onwetendheid heeft gelaten omtrent de geestelijke en zedelijke ontwikkeling van het Vlaamse volk.

Maar anderzijds ook aan de zijde van de Vlamingen overheerst het gevoel sterk en nog te sterk; er was een tijd dat het gevoel alleen bij machte was om ons weg te zetten over werkelijkheden welke bijna noodlottig werden, en zelfs de meest moedigen moesten doen wanhopen aan de toekomstmogelijkheden van ons Vlaamse volk.

Er zijn tijden geweest, dames en heren, dat de verbittering, een rechtmatige verbittering zelfs, in de meest kalme gemoederen hoog opsloeg. Maar in de tijd, maar in de dagen waar wij te verantwoorden hebben én over de toekomst van het Vlaamse volk, én over de verhouding in dewelke het in de toekomst zal leven in een gemeenschappelijk vaderland; nu wij staan voor de verwezenlijking, voor de omzetting in realiteiten van de beginselen aan welker verdediging wij onze jeugd en ons leven hebben gewijd, nu is klaarheid een eerste vereiste en een plicht voor wie enige verantwoordelijkheid in deze heeft te nemen.

Haat, dames en heren, bitterheid, zijn geen goede raadgevers. Hoe rechtmatig ook de gevoelens wezen, welke het verleden mag gekweekt hebben in de harten van velen, zij mogen niet meespreken bij het bepalen van onze gedragslijn: zelfbewustheid en klaarheid van inzicht is de eerste wet voor wie leider zijn wil. En het is een bedenkelijk verschijnsel in onze Vlaamse strijd dat zelfs een partij is gesticht geworden, welke na tien jaar nog geen klaarheid heeft kunnen brengen over de meest essentiële vereiste van een partij: de grondslag van haar bestaan, en in de onmogelijkheid is geweest te formuleren in duidelijke, bespreekbare vorm, wat hare eisen zijn omtrent de binnenlandse hervormingen, door haar beschouwd als noodzakelijk voor het behoud van het ganse land.

Mijn doel, dames en heren, wanneer ik van avond de eer heb tot u te spreken, is evenwel niet van mij te vermeien in kritieken naar links en naar rechts, maar mij te verantwoorden op mijn beurt, en u eerlijk en zo zakelijk mogelijk het standpunt uiteen te zetten dat ik zelf inneem in de Vlaamse strijd, en de konsekventies te bepalen welke, naar mijn oordeel, daaruit voortvloeien voor de binnenlandse politiek.

De eerste vraag welke wij ons te stellen hebben, wanneer wij ons standpunt willen bepalen tegenover het Vlaamse vraagstuk is deze: wat is het gegeven, wat is het hoofdgegeven waarvan wij uitgaan, namelijk hoe is de staat België, hoe zijn wij gesteld in taalkundig opzicht; en ten tweede, welk is het wezen van de Vlaamse strijd in de schoot van het staatsverband België?

Wij gaan uit van deze stelling dat België is een staat bestaande uit twee taalgemeenschappen, uit twee kulturele gemeenschappen; dat hij niet is een tweetalige staat in deze zin dat het overwegend gedeelte van het land een gemengd taalkarakter zou vertonen, waarbij als gevolg zou zijn aan te nemen dat gelijke rechten voor beide talen zouden moeten worden gevestigd in beide taalgebieden, maar dat België is een land van tweetaligheid, door samenvoeging van twee in hoofdzaak ééntalige taalgemeenschappen.

Een tweede standpunt is het volgende: dat het Vlaamse land niet is een land dat in politiek opzicht

een verdrukt land kan geheten worden, maar dat Vlaanderen ziek is in zijn geestelijk bestaan, in zijn kultureel leven. Daaruit vloeit voort dat de Vlaamse beweging, in hoofdzaak, in wezenlijkheid, niets anders is dan een drang van het Vlaamse volk, van de Vlaamse taalgemeenschap, om uit de ongezonde toestand, waarin het tot nu toe leefde, uit de toestand van onbewustheid of minder bewustheid, uit een toestand van taalziekte op te rijzen naar een gezond taalleven, naar de volle ontwikkeling van zijn eigen kultureel bestaan. En de bedoeling van onze Vlaamse beweging op het gebied van het openbaar leven moet zijn in België de mogelijkheden te scheppen opdat de Vlaamse taalgemeenschap tot die gezondwording en tot de volle ontplooiing van eigen kracht kunne gedijen.

Deze gedachten heb ik reeds van in mijn jeugd verkondigd, en ik heb ze onder en na de oorlog zo duidelijk mogelijk omschreven in de principes van wat geworden is de Katholieke Vlaamse Landsbond en van hetgeen wij hopen te zien worden een machtig algemeen Vlaams Verbond; en ik heb deze principes vastgelegd in wat men genoemd heeft, zeer smadelijk in vele monden, het zogenaamd minimum-taalprogramma.

Laat mij de vrijheid nemen u de kern van die gedachten even voor te lezen, zoals ik ze geschreven heb in 1918 en 1919. Het is niet onaangenaam dingen uit vroeger jaren, en juist uit de meest bewogen tijden, nog eens te toetsen aan de werkelijkheden, wanneer over de hoofden meer klaarheid is gekomen:

« De geestelijke gezondwording en de volledige ontwikkeling van onze Vlaamse volkskracht, de grondslagen van een democratische samenleving en de binnenlandse rust in België eisen de erkenning door het Belgisch staatsgezag van de taaleenheid van het Vlaamse volk en de waarborg van zijn kulturele zelfstandigheid. De wetgeving en de bestuurlijke richting van België moeten zich bij deze feitelijkheid aanpassen, op de grondslag van de volledigste gelijkheid in rechte en feite, ook op taalgebied, tussen de Vlaamse en de Waalse bevolking »

En wat omvatten nu de hervormingen die deze volledigste gelijkheid in rechte en feite, en deze aanpassing van ons Belgisch staatsstelsel aan de taaltweehoud van ons land, met kulturele eenheid voor beide taalgroeperingen, met zich brengen?

Dat ligt beschreven in de wezenlijke doeleinden van de Vlaamse beweging, namelijk in volgend in het kort samengevat programma van ons Vlaams Verbond:

- « a) de vervlaamsing van het onderwijs voor het Vlaamse volk in al zijn takken en graden;
- « b) de vervlaamsing in Vlaanderen van het gerecht en van alle openbare besturen;
- « c) de indeling van onze weermacht in Vlaamse en Waalse eenheden, respectievelijk met het Nederlands en het Frans als taal voor opleiding en aanvoering;
- « d) de herinrichting van de centrale besturen, zodoende dat de aangelegenheden, welke het Vlaamse gedeelte van het land betreffen, rechtstreeks in het Nederlands, deze van het Waalse gedeelte rechtstreeks in het Frans worden behandeld ».

Dit programma, dames en heren, had natuurlijk niet de pretentie volledig te zijn tot in zijn bijzonderheden, van bij de verwerkelijking onaantastbaar te zijn in ieder van zijn onderdelen; het was meer een praktische uitdrukking van de gedachten welke ik bij de algemene bepaling van de doeleinden, van het wezen van onze Vlaamse strijd had vastgelegd; en ik meen dat op dit ogenblik van die grondbeginselen niet veel terug te nemen is.

Wanneer ik spreek van de taaleenheid van Vlaanderen, bedoel ik daarmee geenszins — en het is wellicht niet onnodig noch onnuttig nogmaals, zij het dan ten overvloede, daar de aandacht op te vestigen — dat het onderwijs van het Frans, en naar de omstandigheden een zeer grondig onderwijs van het Frans, voor de Vlamingen zou overbodig wezen. Het is al te duidelijk dat onze Vlaamse beweging uit den boze zou zijn, indien zij voor doel had de horizon van ons Vlaamse volk te vernauwen, indien zij voor gevolg moest hebben de geestelijke kracht, het scheppingsvermogen van de Vlaamse gemeenschap en van de individuen, welke ook het gebied weze waarop zij werkzaam zijn, te beperken, te verminderen. Wanneer ik spreek van de gezondwording van het Vlaamse volk, bedoel ik daarmee niet een mystieke uitleving, maar een meer normale ontwikkeling van zijn geestelijke vermogens.

Volgens de wetten der natuur en der opvoeding, kunt gij maar een rechtstreekse inwerking op de hogere bestanddelen van het volk bekomen, door het vormen en ter beschikking stellen van arbeidsmiddelen, welke aan minderen en meerderen zouden worden toegekend door de opvoeding gegeven in alle delen van het onderwijs en door onze maatschappelijke organisaties. Ik bedoel, met één woord, de verhoging van onze Vlaamse scheppingskracht, de verheffing van de Vlaamse volkskracht in het algemeen; en er is niemand van ons die niet erkent dat, voor al wie enige ontwikkeling van betekenis geniet, laat mij zeggen voor al wie middelbaar onderwijs geniet, en ook voor degenen welke een uitgebreid beroepsonderwijs opdoen, zelfs voor diegenen welke in een stad als Antwerpen en andere voorname centra in aanraking kunnen komen met personen die het Vlaams minder machtig zijn, de kennis van de Franse taal hoogst nuttig is.

En ik vergenoeg mij niet, voor degenen welke een meer uitgebreid middelbaar onderwijs genieten, met een zekere kennis van de Franse taal. De jongelieden, welke een volledig middelbaar onderwijs kunnen ontvangen, moeten een grondige kennis van de Franse taal bezitten, en grondige kennis betekent dat zij over al de vraagstukken, welke een gewoon man, welke de doorsnee-mens van de stand welke zij vertegenwoordigen, in zijn leven te behandelen heeft, in staat moeten zijn — weze het dan niet op academische of wat men in de gewone omgang noemt op onberispelijke wijze —, zich uit te drukken.

Bovendien zijn wij er wel om bezorgd aan de jonge mensen de kennis te geven van andere vreemde talen; maar dat noodzakelijk de kennis van het Frans tussen de vreemde talen voorop staat, is iets dat geen Vlaming, die het gezond verstand niet verloochent, kan ontkennen. Daarover gaat het dus niet, maar wanneer wij spreken van het onderwijs van de Vlaamse taal in Vlaanderen, moeten wij ons stellen op het standpunt van het belang van de Vlamingen en van de Vlaamse gemeenschap. Zo lang men het onderwijs van de Franse taal in Vlaanderen wil beschouwen als een soort voortzetting van de inwendige tegenstrijdigheid welke zoveel onheil in het Vlaamse land en in België heeft gesticht, indien men aan onze jeugd en ook aan onze volwassenen de indruk blijft geven dat het onderwijs van de Franse taal ingegeven is door anti-Vlaamse bedoelingen, zal men onvermijdelijk stuiten, niet alleen op vooringenomenheid van Vlaamse zijde, maar op Vlaams verzet. Wanneer echter het Vlaamse volk overtuigd is dat, bij de organisatie van het onderwijs van het Frans, alleen gedacht wordt aan zijn belang, aan de verruiming van zijn geestelijke mogelijkheden, aan de verrijking van zijn Vlaams

bestaan, zal niemand van ons met enghartigheid de noodwendigheden van dit onderwijs beoordelen.

Ik loochen evenmin, dames en heren, dat in het Vlaamse land aanwezig zijn een zeker aantal Vlaams- onkundige personen, of laat mij het liever zo uitdrukken, een zeker aantal gezinnen welke de Franse taal beschouwen als hun natuurlijk uitdrukkingsmiddel, als hunne moedertaal, — om het oude geijkte woord te gebruiken. Ook dat is een feit dat wij niet willen wegloochen, en het ligt niet in onze geest om aan deze leden van onze gemeenschap de vrijheden, welke hun door de grondwet zijn gewaarborgd, te onroven. Het ligt niet in onze bedoeling hun kinderen te beroven van wat werkelijke eisen zijn van opvoedkunde, van in deze met onverdraagzaamheid, welke alleen in een zucht van vernietiging zijn oorsprong zou kunnen vinden, te werk te gaan.

Wat wij echter niet kunnen aanvaarden is dat men de inrichting van uitsluitend Frans onderwijs, ten behoeve van wat men noemt de taalminderheden in Vlaanderen, zou beschouwen als de uiting, als de konsekwentie van de tweetaligheid van Vlaanderen, waarop ik uw aandacht heb gevestigd; van gelijkberechtiging, niet alleen tussen individuen, maar tussen groeperingen, alsof in Vlaanderen zouden bestaan twee door de taal gescheiden, maar in rechte gelijke kollektiviteiten.

In werkelijkheid, dames en heren, zijn de zogenaamde taalminderheden ontstaan uit twee oorzaken. De eerste is het groot aantal vreemdelingen in onze steden; en wanneer men hier in de stad Antwerpen, onder andere, moest schakelen uit de zogenaamde taalminderheden de families die ofwel rechtstreeks ofwel reeds in vorige geslachten uit het buitenland zijn ingeweken, dan zou reeds het aantal van die zogezegde Franse families in hoge mate afnemen.

Een tweede oorzaak ligt in een eeuw van anti-Vlaamse schoolpolitiek en openbare verfransing. En men zal begrijpen, dames en heren, dat waar wij dan ook, zoals ik reeds zegde, in brede gezindheid met die toestanden willen rekening houden, ons Vlaams eergevoel, onze Vlaamse stamtrots, ons volksbelang, niet zouden kunnen aanvaarden dat men de minderheden, uit beide oorzaken ontstaan, zou willen verveeuwigen als zijnde een noodzakelijke last die weegt op ons Vlaams kultureel bestaan.

Men beschouwe dus, ik herhaal het, de maatregelen welke moeten worden genomen ten bate van diegenen welke niet behoren tot onze Vlaamse taalgemeenschap, uit het standpunt van onze onbetwistbare grondwettelijke vrijheid. En wie de draagwijdte van ons onderwijs, wie de grondwet kent, weet wat dit in de praktijk betekent. Men moet rekening houden met de pedagogische vereisten en noodzakelijkheden; maar die moeten een werkelijkheid zijn en aan een ernstige controle zijn onderworpen.

Wij kunnen niet aanvaarden dat er zou zijn een gelijkstelling van beide groeperingen, wij kunnen niet aanvaarden dat de uitwendige tweeheid, welke op kunstmatige wijze in Vlaanderen werd ontwikkeld, zou gestabiliseerd worden voor eeuwig.

Wat wij willen is gezond te zijn en een normaal bestaan te voeren zoals in het Waalse gedeelte van het land. Ik voeg er bij dat het principieel van die gelijkheid ook op dit gebied zijn volle betekenis ten aanzien van Vlaanderen moet hebben. Wij zijn geen ondergeschikten, noch als enkelingen, noch als gemeenschap, en zelfs de taaluitzonderingen welke men ten behoeve van de minderheid in Vlaanderen zal verlangen, zullen in dezelfde mate en voorwaarden ge-

eist worden voor de Vlaamse taalminderheden, welke leven en arbeiden in het Waalse gebied. (*Toejuichingen.*)

Over die kwestie zal ik dadelijk nog een woord hebben te zeggen. Gij zult echter begrijpen, dames en heren, dat het vraagstuk te omvangrijk is om het op dit ogenblik in zijn uiterste bijzonderheden te kunnen ondervangen.

Als dit programma mogelijk is, verwezenlijkt men ten slotte, naar de getuigenis zelve van de Vlaamse extremisten — om een woord te gebruiken dat ik helemaal niet pejoratief bedoel —, de geestelijke zelfstandigheid van Vlaanderen, en dan zijn wij bevredigd. Maar dit programma is niet te verwezenlijken, zo beweren althans deze die, als middel tot de gezondwording van Vlaanderen, tot zijn kultureel herstel, de staatkundige heropbouw, zoniet de staatkundige vernietiging, van België als noodzakelijk beschouwen. Gij kent het woord «slechte oneindigheid» dat men heeft toegepast op de weg welke wij voor ons Vlaams rechtsherstel willen vervolgen.

Dames en heren, de gebeurtenissen hebben in dit opzicht het antwoord, dat ik voor mijn part van den beginne af heb gegeven, reeds duidelijk als waarheid aangetoond; maar ik wil dit antwoord hier toch nog even herhalen. Het doel dat ik altijd gesteld heb is een open doel voor de Vlaamse strijd in het openbaar leven en in het maatschappelijk bestaan; het is gemakkelijker te bereiken dan het middel dat de extremisten willen gebruiken om tot dit doel te geraken. Het is gemakkelijker de vervlaamsing van Vlaanderen te verwezenlijken dan de uiteenstorting van België te bereiken. Het is gemakkelijker wettelijk en ook met gebruik van ons vrij initiatief en organisatievermogen, Vlaanderen gezond te maken, het terug te brengen tot taaleenheid en volle kulturele kracht, zonder het grondwettelijk statuut te wijzigen, dan het mogelijk zou zijn het grondwettelijk statuut te wijzigen met de bedoeling de Vlaamse gelijkheid te verwezenlijken.

Dat lijkt mij een onbetwistbare waarheid; maar aan de overzijde zegt men: indien de wijziging van ons grondwettelijk statuut voor de verwezenlijking van de Vlaamse doeleinden niet noodzakelijk is en zelfs ongeschikt is, zal de wijziging van 's lands bestaan niet het gevolg zijn van de vervlaamsing van Vlaanderen?

Ik beken, dames en heren, dat dit gevolg denkbaar is, maar ik voeg er onmiddellijk bij dat het niet noodzakelijk, en van Vlaams standpunt, evenzeer als van nationaal en van internationaal standpunt, niet wenselijk is; en ik zeg ten slotte: het is niet te vrezen, althans indien de hogere, verantwoordelijke besturen, bij de verwezenlijking van die diepgaande hervormingen van ons taallevens in België, hun plicht begrijpen, en de wetten van het gemeenschapsleven volgen, in de plaats van vooringenomenheid en vooropgezette ideeën.

Dat de scheiding, dat de herziening van ons politiek statuut mogelijk is, als gevolg van de vervlaamsing?

Dames en heren, een politiek man die de werkelijkheden niet wil loslaten op dit verantwoordelijk uur, zoals ik u zei, en er niet voor omgaat het vraagstuk in zijn volle klaarheid te stellen, kan niet loochenen dat in werkelijkheid de eenheid van het land vaster, veiliger zou zijn indien België een eenheid van taallevens vertegenwoordigde. Maar, dames en heren, wat baat het die eenheid te wensen wanneer zij behoort tot de volstrekte onmogelijkheden; wat baat het naar die eenheid te streven, zoals men heeft gedaan gedurende een eeuw, wanneer naar gelang dit streven zich sterker uitsprak, onvermijdelijk het natuurlijk

verzet van de Vlaamse gemeenschap in opstand moest komen tegen een aanslag op zijn bestaan.

Hoe kan een ernstig man één ogenblik, met de lessen van de geschiedenis aan de hand, aan de mogelijkheid geloofd hebben om de eenheid van taal in België te verwezenlijken, wanneer men bedenkt dat de Vlaamse gemeenschap meer dan de helft van het land vertegenwoordigt.

Dames en heren, met wensen en utopieën hebben wij niets te maken. De onverbiddelijke eis van de werkelijkheid is ofwel de levenswetten van de Vlaamse gemeenschap te eerbiedigen ofwel de onvermijdelijke opstand van de Vlaamse gemeenschap tegen een onnatuurlijk staatkundig verband uit te lokken! (*Toejuichingen.*)

Die geschiedenis is die van alle volkeren, en de schaduw van diezelfde gebeurtenissen is ook hier reeds over het land gegaan. Daarom zeg ik: aan dergelijke oplossing is niet te denken. Maar ik voeg er bij dat zij alleen een denkbaar gevolg is van de Vlaamse beweging, dat niet in de eerste plaats te wijten zou zijn aan de afzondering in dewelke de Vlaamse gedachte zich zou kunnen vormen, maar voornamelijk aan het onbegrip, aan de onbedachte en zo betreuenswaardige onwetendheid waarin men het Waalse land heeft gelaten omtrent de noodzakelijke aanpassing van de beide delen van het land aan die natuurgegevens; en vooral aan de enghartige vooringenomenheid welke de Brusselse geest kenmerkt.

Ik heb er aan toegevoegd, dames en heren, dat dit gevolg niet noodzakelijk en onvermijdelijk, en naar mijn oordeel ook niet wenselijk is.

Niet onvermijdelijk, op voorwaarde dat op dit ogenblik, nu de kollektieve bewustwording van het Vlaamse land zo sterk voorwaarts schrijdt, het bewijs wordt geleverd dat Vlaanderen zijn natuurlijke behoefte aan eigen leven, zijn eergevoel bevredigen kan in dit land, zonder dat men afbreuk moet doen aan onze Belgische staatsinstelling. Met andere woorden, dat de Vlamingen zich in dit land thuis zullen voelen, hier kunnen leven op natuurlijke wijze, zonder aanstoot te moeten vinden en geven wanneer zij zich ook Belg noemen, of staan tegenover Belgische gemeenschapsverplichtingen of huldebetonen.

De Zwitsers van Duitse taal, van Franse of Italiaanse uitdrukking, voelen zich Zwitsers en schamen er zich niet over zich Zwitsers te noemen omdat het verschil van taal niet voor gevolg heeft een afwijking van de gemeenschappelijke wilsrichting noch een splitsing in hun staatkundig ideaal. In België moeten ook de regering, de openbare besturen, de wetgevende Kamers, al wie een verantwoordelijkheid te nemen heeft, al wie omgang heeft te houden met het volk, aan de Vlamingen dit gevoel geven dat tussen hun Belgisch staatschap, hun verplichtingen tegenover de Belgische staat, hun Vlaams-zijn en hun natuurlijke verplichtingen tegenover de Vlaamse volksgemeenschap, geen tegenstrijdigheid bestaat; dat er integendeel tussen beiden bestaat een natuurlijke aantrekking, opdat in gerust gemoed de redenen, de belangen welke wij kunnen inroepen voor het behoud van de staatkundige eenheid, ten volle zouden kunnen begrepen worden en ten volle zouden kunnen gelden.

Maar, dames en heren, dan is het ook hoofdzakelijk dat die besturen niet alleen begrijpen wat hun plicht is, maar ook de verantwoordelijkheid durven te nemen om binnen de korst mogelijke tijd, krachtens hun eigen zending, de hervormingen die met deze eisen verband houden, te verwezenlijken. Zelfs in deze tijd wordt nog als een soort troost aan de regering en aan de wetgevende Kamers voorgespiegeld dat

men misschien nog een uitweg zou kunnen vinden welke hen vrijmaakt van de bittere verplichting om het taalregiem te herzien. Men vraagt zich af of men het niet zou kunnen overlaten aan provinciën en gemeenten om een statuut te bepalen dat niet alleen zij zouden volgen in hun eigen huishoudelijk leven, maar dat ook verplichtend zou zijn voor de hogere besturen.

Dames en heren, ik waarschuw tegen afwijkingen van dien aard, niet als Vlaming, want, zelfs als men er niet zou aan denken om Vlaanderen bevrediging te geven, Vlaanderen is niet bedreigd in zijn toekomst, en zal wel zijn eigen weg vinden door de natuurlijke groei van zijn eigen bewustzijn en zijn eigen kracht. Maar indien deze ontwikkeling van Vlaanderen, het tot stand komen van een nieuw Vlaams bewustzijn, het uitlopen van de Vlaamse volkskracht moest gebeuren buiten de Belgische gedachte om of, wat erger zou zijn, in vervreemding van en in tegenstelling met de Belgische gedachte, dan wordt het onvermijdelijk gevaarlijk wanneer men de oplossing van de taalstrijd zou toevertrouwen aan plaatselijke autoriteiten, omdat het onvermijdelijk gevolg van dergelijke oplossing zou wezen, ten eerste verscherping van de taalstrijd in elke plaats, een soort Vlaamse guerilla, die voor gevolg zou hebben een langere duur van de Vlaamse strijd. Want onvermijdelijk zouden de tegenstrijdigheden in de taalregelingen die de verschillende provinciën en gemeenten zouden hebben getroffen, aanleiding geven tot nieuwe strijd in de schoot van de hogere bestuurlijke lichamen. En eindelijk zou deze verbroekeling van de taalstrijd onafwendbaar voor gevolg hebben dat men zou willen stabiliseren de historische nadelen van het verfransingswerk dat men tegen Vlaanderen voert sedert eeuwen; en dat is de bijgedachte van degenen welke de Kamer zouden willen ontslaan van een gemeenschappelijke verplichting, om deze op te dragen aan de plaatselijke besturen met de hoop dat zij op die wijze niet alleen Brussel en Brabant, maar ook belangrijke delen van onze Vlaamse gemeenschap bij het Frans kollektieve bestaan zouden kunnen inlijven.

En men make zich dienaangaande evenmin illusie als men zich illusies had mogen maken over de leefbaarheid van het Vlaams bestaan in het algemeen. Het Vlaamse volk zal niet, kan niet dulden — de lessen der geschiedenis zijn daar om het te bewijzen — dat in Antwerpen, West- en Oost-Vlaanderen en Limburg het zijn vrije gang zou kunnen gaan, maar dat men in de Brusselse agglomeratie een half miljoen Vlamingen voor de toekomst zou ontwortelen uit onze Vlaamse gemeenschap, dat men de Vlaamse volkskracht, welke nog leeft in andere provincies of er wordt toegevoerd door overtollige Vlaamse werkkracht, op kunstmatige wijze van Vlaanderen zou vervreemden.

Lijdzaam toezien was wel mogelijk in de periode wanneer Vlaanderen zelf te onbewust was om zijn eigen huishoudelijke kwalen in te zien, maar is niet meer denkbaar nu Vlaanderen tot het volle bewustzijn is gekomen van wat zijn kracht, zijn recht en zijn trots vereisen.

Daarom zeg ik: de hogere besturen hebben hun plicht te doen tegenover het land met aan Vlaanderen, met aan België een taalstatuut te geven, dat voor gevolg zal hebben dat Vlamingen en Walen zich volkomen bevredigd gevoelen in hun eergevoel en dat het zelfs voor hen mogelijk weze zich kollektief en individueel te ontwikkelen, dat ook de Vlamingen met vertrouwen en gerust gemoed de overgangsmoelijkheden kunnen in de koop nemen, welke het onvermijdelijk gevolg zijn van een lange periode van mis-

toestanden, om terug te keren naar een meer normaal en gezond bestaan.

Indien de regering haar plicht weet te doen, indien de Kamers moedig en klaar uitspraak doen over het taalstatuut dat wij, Vlamingen, nodig hebben, dan zeg ik dat, naar mijn vaste en innige overtuiging, er althans van Vlaamse zijde geen aandrang zal worden gevoeld om het nationaal statuut van België te wijzigen. Die wijziging, dames en heren, zou trouwens niet alleen van nationaal maar ook van internationaal en van Vlaams standpunt uiterst noodlottig zijn.

Van nationaal en internationaal standpunt uit, acht ik dit voldoende duidelijk en acht ik het overbodig daaraan nog verdere beschouwingen te wijden. Maar het kan misschien sommigen onder u verwonderen dat ik ook van Vlaams standpunt uit deze verdeling ongewenst acht. En daarom zet ik voorop dat het onmogelijk is deze verdeling ten halve te doen. Evenmin als het mogelijk is de ontwikkeling van het Vlaamse volk halverwege te stoppen, evenmin zou het mogelijk zijn tegenover elkaar te plaatsen een Vlaams en een Waals bestuurlijk blok, zelfs met het wrijfblok Brussel er tussen in, zonder dat de scheuring van onder tot boven, na weinige jaren zou doorlopen.

Hier ook heeft een staatsman niet het recht op illusies te bouwen: ofwel moet men gaan tot de volledige scheiding, ofwel moet men vermijden ons politiek eenheidsstatuut te verzwakken of grondig te wijzigen. Dit betekent niet dat men de plaatselijke autonomie, de gemeentelijke en provinciale autonomie, naar omstandigheden, niet kan versterken; dit betekent niet dat wij Vlamingen, in onze gemeentelijke en provinciale onafhankelijkheid, voor zover het hoger bestuur nog geen voldoende blijk geeft van tegemoetkoming aan onze noodwendigheden, geen sterk middel van verweer zouden hebben gevonden. En ik betreur dat de hopeloze verdeeldheid onder de Vlamingen, welke na de oorlog zoveel kwaad heeft uitgeoefend, ook op gemeentelijk en provinciaal gebied niet heeft toegelaten de volle kracht te zetten die wij daaruit konden putten.

Maar wat ik noem wijziging van het grondwettelijk statuut, zou wezen dat men die Vlaamse provinciën, hoe men ook de lijn van die verdeling trekke, samen smelte tot een blok — al zouden ook de bevoegdheden van dit blok voorlopig beperkt zijn — en daar tegenover zou stellen het Waals blok.

De dag dat men daartoe zou besluiten, is het lot van België als staat — en ik zeg niet alleen als eenheidsstaat — bezegeld. Daar heeft iedereen rekening mee te houden die voor dergelijk grondwettelijk zelfbestuur te vinden is.

Ik zeg dat ik een grondwettelijke wijziging overbodig acht en niet wenselijk van Vlaams standpunt uit.

De eerste reden waarom ik ze niet wenselijk acht, is dat onvermijdelijk, indien deze scheiding zich moest voltrekken, zij zou gebeuren langs een lijn die schadelijk zou zijn voor Vlaanderen.

De tweede reden is, en ik stel mij hier niet op Vlaams standpunt — het is om mijn gedacht nader te preciseren dat ik het Vlaams karakter van mijn betoog zuiver zou willen houden — dat, economisch, Vlaanderen een onberekenbaar nadeel zou ondervinden bij dergelijke scheiding welke, zoals ik reeds heb gezegd, steeds dieper en verder zou doorgaan.

Ik wil de woorden van Jan Frans Willems « mijn vaderland is groot genoeg voor mij » volkomen onderschrijven, wanneer de betekenis ervan is dat ik mijn Vlaams vaderland niet behoef te verloochenen om de uitleving te kunnen bewerkstelligen van mijn idealen

en van mijn mannenkracht. In dienst te staan van een kleine volksgemeenschap vleit minder de ijdelheid maar is niet minder eervol. Maar ik onderschrijf die woorden niet meer wanneer zij zouden betekenen dat Vlaanderen er niet zou voor terugdeinzen om zich op te sluiten in eigen kracht, en van oordeel zou zijn dat de verenging van zijn uitstralingsvermogen niet van belang is in onze strijd.

Dames en heren, wij hebben een tijd gekend van wanhopige inzinking; wij hebben doorgemaakt de 17^e eeuw, wij hebben doorgemaakt de 18^e eeuw; en gij weet hoe Vlaanderen toen onder de economische inzinking heeft geleden, niet alleen stoffelijk maar ook geestelijk, niet alleen taalkundig maar ook artistiek en intellectueel, in de ruimste zin van het woord. Welstand, voorspoed, economische grootheid en durf zijn, voor een klein volk vooral, noodwendigheden, en willen wij Vlaanderen geestelijk grootmaken, het tegen ieder gevele, het buiten iedere twijfelzucht dienen, willen wij onze kultuur hoger opvoeren, laten wij dan Vlaanderen niet verarmen. Want het zou Vlaanderen verarmen, door nieuwe politieke grenzen ons gebied, dat reeds al te klein is, nog enger uit te meten. Het zou vooral voor deze stad, het zou voor Antwerpen een dodelijk gebeuren zijn, indien wij, door politieke vernauwing van onze nationale saamhorigheid, Antwerpen in zijn aantrekkingsvermogen als haven- en handelsstad zouden benadeligen. (*Toejuichingen.*)

En daarom zeg ik: het is voor Vlaanderen niet wenselijk, niet alleen in economisch maar ook in cultureel opzicht — omdat bij verzwakking van het economisch leven ook onze kultuur onvermijdelijk zou ten onder gaan — dat België staatkundig zou worden uiteengerukt.

Maar ik zeg u ook, dames en heren, dat is niet waarschijnlijk. Want de verwachtingen, welke ik zo even heb uitgesproken omtrent de houding welke de regering en de Kamers hebben aan te nemen om Vlaanderen te bevredigen in zijne behoeften, deze verwachtingen zijn, Gode zij dank, niet meer van zuiver denkbeeldige aard, hoewel ik niet wil beweren dat de laatste strijd is uitgevochten.

Ik zou u niet willen wijs maken dat het programma der huidige regering in ieder opzicht ideaal en bevredigend is. Maar achter wat reeds wordt toegegeven, ligt het gebied van de voorbereiding. En nu zeg ik dat op dit ogenblik de omkering in de gemoe- deren niet alleen in Vlaanderen maar ook buiten Vlaanderen, niet alleen in de kringen van Vlaamsgezinden, maar ook in kringen waar men tot nu toe met onverbiddelijkheid woorden uitsprak van afweer tegen iedere Vlaamse eis, reeds zover is gevorderd dat men geen profeet meer hoeft te zijn om thans te kunnen de verzekering geven dat de weg, die wij opgaan, geen weg zonder einde is, maar een die naar een spoedige en afdoende oplossing zal voeren.

Naar mijn oordeel zou de doelmatige volgorde in welke de verschillende onderdelen moeten worden verwezenlijkt, de volgende zijn: ten eerste, vervlaamsing van de Gentse hogeschool; ten tweede, herziening en aanvulling van de bestuurlijke taalwet; ten derde, taalregeling in de rechtspleging voor al de rechtbanken; daarna vervollediging en verbetering van de taalregeling in het leger, en eindelijk een degelijke en duurzame taalregeling voor het onderwijs, voor het lager en het middelbaar onderwijs, voor het beroeps- en het hoger onderwijs, voor zover deze niet reeds zouden vervat wezen in de vervlaamsingswet van de Universiteit van Gent.

En nu stelt gij waarschijnlijk onmiddellijk de vraag: waarom moet de taalregeling voor het lager en het

middelbaar onderwijs in laatste instantie aan de orde komen?

Gij stelt die vraag omdat in het Parlement, bij de bespreking van de regeringsverklaring, een eis in tegenovergestelde zin is gesteld. Indien ik de rangorde aldus bepaal, wil ik daarmee geenszins zeggen dat wij weigerig zijn om op dit ogenblik reeds het vraagstuk te bespreken. Wij zijn bereid tot de strijd en het zal aan de Kamer worden vrijgelaten ons op te roepen op het terrein, door haar zelf te bepalen.

Men make zich echter niet de illusie dat wij bereid zouden zijn onze stem te verlenen voor, of onze handtekening te zetten onder een oplossing, waarvan wij inwendig zouden overtuigd zijn dat zij niet beantwoordt aan een duurzame regeling.

De tijd van vergelijk is voorbij. Het ogenblik is te ernstig, ook gezien van het standpunt van 's lands belang. En wie zo diep overtuigd is als ikzelf dat een spoedige en afdoende regeling van het taalvraagstuk in de eerste plaats een Belgisch belang is, zou tekortkomen niet alleen aan zijn Vlaamse, maar ook aan zijn Belgische plicht, indien hij van zijn overtuiging moest afwijken in de werkelijkheid.

Indien ik het vraagstuk van het onderwijs van de middelbare graad aan het uiteinde laat komen, dan is het omdat het wenselijk is dat het vraagstuk van het onderwijs, waaraan zovele belangen zijn verbonden, waarmede de ouders in het bijzonder zozeer zijn begaan, dat praktisch zo ingewikkeld is, zou kunnen worden opgelost in een heldere atmosfeer, welke aan de tegenstanders van de Vlaamse gedachte zou toelaten zich juist rekenschap te geven van de draagwijdte der hervormingen, welke ons programma uitmaken; in een heldere atmosfeer vooral aan Vlaamse zijde, omdat ik alleen betreuren kan dat men van Vlaamse zijde, als nawerking van de vroegere mistoestanden, niet altijd inziet welke ruimte het Frans onderwijs voor de Vlaamse kinderen moet innemen; een atmosfeer van klaarheid, omdat wij staan tegenover de kinderen, tegenover het heiligste belang dat wij, maatschappelijk, nationaal, en als ouders hebben te verdedigen.

Ik ben overtuigd dat wanneer achtereenvolgens alle vraagstukken zullen worden opgelost, onze Vlaamse ouders niet langer meer zullen leven in beangstigde zorg dat met het Vlaams hun kinderen nergens kunnen komen en in de smadelijke vrijheid om de kinderen te laten vervormen, in plaats van ze te laten verrijken door het Frans; dan zal ook, in die nieuwe atmosfeer, de zogenaamde minderheid in Vlaanderen inzien dat, in haar eigen belang, de vermenging met onze Vlaamse gemeenschap voor haar noodzakelijk is, wil zij de rang blijven behouden op dewelke zij, door haar fortuin en ontwikkeling, aanspraak mag maken.

Moge niet alleen bij de Vlamingen, maar ook buiten Vlaanderen, het vraagstuk in die geest worden beschouwd — en hier wil ik het laatste punt van mijn betoeg aanraken —, moge men ook begrijpen dat de hoofdstad tegenover Vlaanderen niet hoeft te staan in het teken van de afkeer.

Indien, dames en heren, er zoveel vooringenomenheid is in Vlaamse middens, indien de Belgische gedachte in Vlaanderen in de laatste jaren zozeer in opspraak, in discredit is gekomen, dan is de schuld aan de hoofdstad, en niet de schuld aan het feit dat wij hebben één regering, één Koning en één grondwettelijk statuut, maar dat de zetel van het land gevestigd is in een stad welke historisch behoort tot Vlaanderen, maar waar men bezig is honderdduizenden Vlamingen stelselmatig in hun Vlaamse ziel te vermoorden, dat die zetel gevestigd is in een stad waar voor de Vla-

mingen geen vrijheid van betoging, van onderwijs, geen eerbied is te verwachten!

En indien ik verklaar dat ik vertrouwen binnen zeer korte tijd het Vlaamse vraagstuk in algemene zin opgelost te zien, dan voeg ik er bij dat dan eerst voor de Vlamingen de strijd zal beginnen om in Brussel hun recht te veroveren. Wij geven de hoofdstad niet prijs! Wij erkennen dat Brussel geworden is een gemengd lichaam en er aldaar voor de taalregeling noodwendigheden zijn, welke voor de andere steden niet bestaan. Maar wij willen in Brussel geen toestand van minderwaardigheid. Onze Vlaamse taal klinkt daar even geërd, even gezaghebbend als ze klinken mag in Vlaanderen zelf! (*Toejuichingen*).

Maar dat zal het werk zijn van enige jaren. En ik hoop dat, niettegenstaande de gebeurtenissen die achter de rug liggen en die tussen de Vlamingen zoveel wantrouwen hebben gewekt, ook daar waar de gelegenheid open lag eerlijk en zonder enige afstand van gedachte de handen ineen te leggen, wij elkaar zullen vinden om in Brussel, gebruik makend van ons vrij initiatief, van ons organisatievermogen, van de invloed die wij kunnen uitoefenen op bestuurlijk gebied, Vlaanderen tot zijn oude rechten terug te voeren! (*Toejuichingen*).

Daarmee heb ik in hoofdzaak gezegd wat ik dacht over het Vlaamse vraagstuk, zoals het zich thans stelt.

En, zoals ik reeds liet uitschijnen, is dat geen nieuwigheid voor degenen die mij vroeger hebben gekend. Ik ben niet tot u gekomen om veropenbaringen te doen en om ontdekkingen te verwezenlijken omtrent zaken die, naar mijne overtuiging, mij altijd klaar zijn geweest. Wat ik u thans heb gezegd is de vernieuwde uitdrukking van hetgeen ik reeds dertig jaar lang aan de jeugdverenigingen, aan de maatschappelijke organisaties en op politiek terrein heb verkondigd. Ik heb nooit behoefte gevoeld om mijn saamhorigheid met de Vlaamse volksgemeenschap te verlochelen en ik heb niet geaarzeld te zeggen in het parlement dat, indien er wezenlijk een onverenigbaarheid moest bestaan tussen het land, tussen de Vlaamse gemeenschap en onze staatkundige instelling, ik Vlaanderen niet zou verlaten.

In die volle Vlaamse overtuiging, in die trouw aan de gedachten van een strijd van een kwart eeuw, zeg ik: Vlaanderen komt tot zijn recht in dit land, voor zijn eigen welzijn en voor het welzijn van België in het algemeen. En ik zal voor de verwezenlijking van die gedachten blijven strijden tot het laatste ogenblik want, moest ik in mijn oude dagen een nieuw leerboek nodig hebben om mijn overtuiging te staven, Antwerpens' grootheid, Antwerpens' Vlaamseheid, de roeping van Antwerpen in het land en in de wereld, is het beste open boek waarin een Vlaming zijn plicht kan lezen! (*Langdurige toejuichingen*).

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 22 februari 1960.

Voorzitter: M. de Clippele.
Raadsheer-verslaggever: M. Halleman.
Advokaat - generaal: M. Dumon.

Tussenkomst. — Oproeping tot gedwongen tussenkomst van de verzekeraar van motorrijtuigen in hoger beroep. — Beperkt tot de gemeenverklaring van het arrest.

De eis tot gedwongen tussenkomst voorzien bij art. 9 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, die enkel in hoger beroep wordt ingesteld, is slechts ontvankelijk wanneer hij uitsluitend tot voorwerp heeft het arrest gemeen te horen verklaren met de in tussenkomst geroepen partij. Een nieuwe eis, strekkende tot veroordeling van de gedwongen tussenkomende partij is niet veroorloofd.

N.V. « Groep Josi » t./ Van Damme e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 april 1959 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Overwegende dat daar, uitspraak doende over de eis van de burgerlijke partij Vermoortel Ghislaine, het Hof van Beroep, zonder te beslissen over een geschil nopens de bevoegdheid, zich ertoe beperkte aanlegster te veroordelen aan deze partij een provisionele schadevergoeding te betalen, en voor het overige een onderzoeksmaatregel te bevelen, het arrest, voor wat de beslissing over deze eis betreft, geen eindarrest is in de zin van artikel 416 van het wetboek van strafvordering;

Overwegende dat aanlegster, gedaagd tot gedwongen tussenkomst in de burgerlijke vorderingen, tot de kosten van de publieke vordering niet veroordeeld werd;

Overwegende dat dienvolgens de voorziening niet ontvankelijk is in zover ze gericht is tegen de beslissing over de publieke vordering en over de eis van de burgerlijke partij Vermoortel Ghislaine;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 9 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering in zake motorrijtuigen, 339, 340, 341, 464, 466 en 470 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering (artikel 339 zijnde gewijzigd door koninklijk besluit nr. 300 van 30 maart 1936, bekrachtigd door de wet van 4 mei 1936, enig artikel), 37bis, in het bijzonder 37bis, 2°, 50 van de wet van 25 maart 1876 bevattende de voorafgaande titel van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering, gewijzigd door de wet van 15 maart 1932, artikelen 9 en 11; 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het wetboek van rechtspleging in strafzaken en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, niettegenstaande de door aanlegster regelmatig genomen conclusies, de ontvankelijkheid van de voor de eerste maal in graad van beroep tegen aanlegster ingediende oproeping in gedwongen tussenkomst stilzwijgend aanneemt, en deze laatste veroordeelde verweerder Rosseel tegen de gevolgen van de ten zijnen laste uitgesproken veroordelingen te vrijwaren, haar ook veroordeelde tot het terugbetalen aan Rosseel van alle bedragen, welke hij zou gehouden zijn aan de burgerlijke partijen uit te keren, als schadevergoeding, intresten of kosten, en haar nog veroordeelde verschillende bedragen aan de burgerlijke partijen, Van Damme en zijn echtgenote Vermoortel Ghislaine en de N.V. Assurantie van de

Belgische Boerenbond, in solidum met Rosseel te betalen,

dan wanneer, de oproeping in gedwongen tussenkomst, voor de eerste maal in graad van beroep gedaan, alleen ontvankelijk is wanneer zij tot doel heeft het arrest gemeen aan de intussenkomst geroepen partij te verklaren en niet wanneer zij een nieuwe eis tegenover de derde bevat aan wie daardoor een graad van jurisdictie zou ontnomen worden (in het bijzonder schending van alle in het middel opgesomde wetsbepalingen met uitsluiting van art. 97 van de Grondwet),

dan wanneer het arrest de conclusies niet beantwoordt waardoor aanlegster de ontvankelijkheid van de eis in tussenkomst betwistte, en waardoor zij liet gelden dat haar rechten van verdediging geschonden waren indien haar een graad van rechtsmacht zou ontnomen worden (in het bijzonder schending van artikel 97 van de Grondwet) :

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat, zelfs wanneer hij gedaan wordt in uitvoering van een rechterlijke beslissing, de eis tot gedwongen tussenkomst voorzien bij artikel 9 van de wet van 1 juli 1956, die enkel in hoger beroep wordt ingesteld, slechts ontvankelijk is wanneer hij uitsluitend tot voorwerp heeft het arrest gemeen te horen verklaren met de in tussenkomst geroepen partij; dat een nieuwe eis, strekkende tot veroordeling van de gedwongen tussenkomende partij niet veroorloofd is;

Overwegende dienvolgens dat zo, ingevolge dagvaarding tot gedwongen tussenkomst, gegeven door de beklagde aan de aanleggende vennootschap, en door deze laatste partij in het geding was, het arrest, op conclusies van de burgerlijke partijen kon beslissen dat, in zover het uitspraak deed tegenover de beklagde en over de vorderingen van de burgerlijke partijen, het gemeen was aan de aanleggende vennootschap, het nochtans noch deze vennootschap wettig kon veroordelen om « in solidum » te betalen aan de burgerlijke partijen Van Damme en N.V. Assurantie van de Belgische Boerenbond de vergoeding die de beklagde veroordeeld werd te betalen aan deze laatsten, noch wettig kon beslissen dat aanlegster gehouden was de beklagde te vrijwaren voor de bij het arrest tegen hem uitgesproken veroordelingen op burgerlijk gebied alsmede voor alle veroordelingen welke hij in de toekomst zou oplopen ingevolge de burgerlijke vorderingen spruitende uit het ongeval;

Dat dit onderdeel van het middel gegrond is;

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat, daar de conclusies van aanlegster geen bijzonder middel deden gelden nopens de ontvankelijkheid van de vordering strekkende tot gemeen verklaren van het arrest, noch nopens schending van de rechten van de verdediging door het instellen van deze vordering, het Hof van beroep niet gehouden was zijn beslissing deze vordering te ontvangen op meer breedvoerige wijze te verantwoorden;

Dat dit onderdeel niet kan aangenomen worden;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest in zover het uitspraak doet tegenover aanlegster, maar behalve in zover het deze veroordeelt op de eis van de burgerlijke partij Vermoortel Ghislaine en in zover het de vordering van de beklagde Rosseel, strekkende tot het gemeen verklaren van het arrest inwilligt;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Verwijst verweerders in de kosten, met uitzondering van de kosten van betekening van de voorziening aan de procureur-generaal bij het hof van beroep te Gent en aan Vermoortel, die ten laste van aanlegster blijven;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 19 februari 1960.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever : M. Delahaye.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advokaat : Mr. Struye.

Bevoegdheid van de Werkrechtersraad terzake van vorderingen tot schadevergoeding tegen een arbeider of bediende wegens het niet bewaren van fabricagegeheimen. — De verplichting fabricagegeheimen te bewaren is een impliciet beding van elke arbeidsovereenkomst. — Toepasselijkheid van de regels van het gemeen recht voor de verjaring van de op de bekendmaking van fabricagegeheimen steunende vorderingen.

Krachtens art. 43, 1° van de wet op de werkrechtersraden is de werkrechtersraad de bevoegde rechtbank om kennis te nemen van de vordering tot schadevergoeding, ingesteld tegen de arbeider, die zelfs na het eindigen van het arbeidscontract, een miskenning begaat van de hem bij art. 7 van de wet van 10 maart 1900 op het arbeidscontract opgelegde verplichting de fabricagegeheimen te bewaren, verplichting die naderhand door art. 20, lid 2 van de wet van 7 augustus 1922 betreffende het bediendencontract tot de bedienden werd uitgebreid.

De verplichting zich te onthouden de geheimen der fabricering of der zaken van het bedrijfshoofd aan een concurrent of aan een om het even welke andere persoon mee te delen, maakt een impliciet beding uit van ieder arbeidscontract.

De op de schending van de verplichting fabricagegeheimen te bewaren gesteunde vorderingen, zijn niet aan de verjaring van art. 34 van de samen-geordnete wetten op het bediendencontract onderworpen; voor de verjaring van die vorderingen zijn de bepalingen van het gemeen recht van toepassing, hetzij de bepalingen van de wet van 17 april 1878, hetzij die van art. 2262 B.W., naargelang het feit, waaruit de vordering ontstaan is, een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf is.

Van den Bossche t./

N.V. Société d'expansion des matières plastiques.

Gelet op de bestreden sententie, op 23 juni 1958 gewezen door de Werkrechtersraad van beroep te Brussel, kamer voor bedienden;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1 en 43, meer bepaald 1° en 4°, van de wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden, doordat de bestreden « sententie » beslist heeft dat de Werkrechtersraad ratione materiae bevoegd was om uitspraak te doen over een eis tot schadevergoeding wegens door een gewezen bediende na het einde van

het dienstcontract gepleegde oneerlijke mededinging, ondanks het feit dat partijen desbetreffende niets contractueel bedongen hadden.

dan wanneer de werkrechtshraden bevoegd zijn om over de betwistingen tussen een werknemer en een werkgever uitspraak te doen, doch onbevoegd zijn telkens als het om feiten gaat die zich na het einde van het dienstcontract hebben voorgedaan, met uitzondering voor enkele gevallen die door artikel 43-2°, 3° en 4°, bepaald worden doch aan het voorhanden geval vreemd waren :

Overwegende dat uit de bestreden sententie blijkt dat aanlegger na het eindigen van het contract, een fabricagegeheim van verweerster aan concurrerende firma's medegedeeld heeft;

Overwegende dat de werkrechtshraden naar luid van artikel 43, 1°, van de wet van 9 juli 1926, onder meer kennis nemen van de geschillen betreffende het arbeidscontract en alle andere dienstcontracten, met uitsluiting van de rechtsvorderingen tot vergoeding van schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen;

Overwegende dat, krachtens artikel 20, lid 2, van de wet van 7 augustus 1922 betreffende het bediendencontract (artikel 26, lid 2, van het Koninklijk Besluit van 20 juli 1955 tot samenordering van de wetten betreffende het bediendencontract, de bediende, zowel gedurende de uitvoering van de overeenkomst als na het eindigen ervan, zich ervan onthouden moet de geheimen der fabricering of der zaken van het bedrijfshoofd aan een concurrent of aan om het even welke andere persoon mee te delen;

Overwegende dat deze verplichting aldus een impliciet beding van ieder bediendencontract uitmaakt, en dat de geschillen waartoe zij leidt op het contract betrekking hebben;

Dat daaruit volgt dat bedoelde geschillen krachtens artikel 43, 1°, van de wet van 9 juli 1926 tot de bevoegdheid van de werkrechtshraad behoren;

Overwegende dat aanlegger ten onrechte uit het artikel 43, 4°, van de wet van 9 juli 1926 afleidt dat de werkrechtshraad slechts kennis vermag te nemen van een rechtsvordering tot schadevergoeding wegens door de bediende na het eindigen van het bediendencontract begane mededeling van fabricagegeheimen, indien het verbod van dergelijke mededeling in een uitdrukkelijke clausule van het contract is vastgelegd;

Overwegende immers dat de bepalingen van artikel 43, 1°, 2°, 3° en 4° van de wet van 9 juli 1926 uit de wet van 10 mei 1910 zijn overgenomen geweest;

Dat uit de voorbereidende werkzaamheden van laatstgenoemde wet blijkt dat de Werkrechtshraad krachtens artikel 43, 1°, de bevoegde rechtbank is om kennis te nemen van de vordering tot schadevergoeding welke ingesteld wordt tegen de arbeider die, zelfs na het eindigen van het arbeidscontract, een miskenning begaat van de hem bij artikel 7 van de wet van 10 maart 1900 op het arbeidscontract opgelegde verplichting de fabricagegeheimen te bewaren, welke verplichting naderhand door artikel 20, lid 2, van de wet van 7 augustus 1922 betreffende het bediendencontract tot de bedienden uitgebreid werd;

Dat blijkens dezelfde voorbereidende werkzaamheden, de bepaling die het 4° van artikel 43 uitmaakt in de wet ingevoerd werd met de bedoeling elke betwisting te voorkomen omtrent de grenzen waarin de werkrechtshraad insgelijks bevoegd was om kennis te nemen van een door de werkgever ingestelde rechtsvordering tot schadevergoeding wegens daden van mededeling die niet door de bijzondere wetgeving betreffende het contract verboden zijn;

Overwegende dat het middel naar recht faalt;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 28 der wet van 7 augustus 1922 op het bediendencontract, 34 van het Koninklijk besluit van 20 juli 1955 tot ordening der wetten betreffende het bediendencontract en 2264 van het Burgerlijk wetboek,

doordat de bestreden « sententie », na vastgesteld te hebben dat de door verweerster ingeleide vordering « gesproken was uit een dienstcontract, « slechts » ontstaan was nadat het contract een einde had genomen » en « meer dan één jaar na het einde van dit contract ingesteld werd »,

beslist heeft dat deze vordering niet verjaard was om reden dat de verjaringstermijn van één jaar slechts aanvang kon nemen van het ogenblik af dat de feiten van zagezegd oneerlijke mededinging, waarop de vordering steunt, zich hebben voorgedaan, en dat het in feite vaststond dat « de vordering binnen het jaar van het plegen der gewraakte feiten ingesteld werd »,

dan wanneer alle vorderingen wegens de arbeidsovereenkomst voor bedienden na verloop van één jaar vanaf het eindigen van de overeenkomst verjaren :

Overwegende dat het artikel 28 van de wet van 7 augustus 1922, hetwelke artikel 34 van de bij Kon. besluit van 20 juli 1955 samengeordende wetten betreffende het bediendencontract geworden is, bepaalt dat de uit het bediendencontract ontstane vorderingen door verloop van één jaar na het eindigen der overeenkomst verjaren;

Overwegende dat, volgens lid 3 van artikel 19 van het eerste ontwerp van de Centrale Sectie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de bijzondere bepalingen van dit ontwerp met betrekking tot de verjaring niet toepasselijk waren op de uit het mededelen van een geheim in verband met de fabricering, de bevoorrading of de cliënteel ontstane vorderingen;

Dat het lid 2 van het artikel 8, naar luid waarvan de bediende, zowel na het eindigen van het contract als in de loop van de uitvoering ervan, tot niet-mededeling van de geheimen in verband met de fabricering, de bevoorrading of de cliënteel van het bedrijfshoofd gehouden was en correlatief de bepaling van lid van artikel 19, in het tweede ontwerp werden weggelaten;

Overwegende dat de Commissie voor Nijverheid en Arbeid van de Senaat, de Senaat en de Kamer zelve de bepaling van het vorig artikel 8, lid 2, opnieuw opnamen, mits aanbrengen van enkele wijzigingen in de opstelling; dat deze bepaling het lid 2 van het artikel 20 van de wet van 7 augustus 1922 (lid 2 van artikel 26 der samengeordende wetten) geworden is;

Dat, gewis, de bepaling van lid 3 van artikel 19 van het eerste ontwerp van de Centrale Sectie van de Kamer niet overgenomen werd, doch dat uit de voorbereidende werkzaamheden en inzonderheid uit het verslag van de Commissie van de Senaat, blijkt dat de reden waarom de nieuwe wet geen bijzondere verjaringstermijn voor de op lid 2 van artikel 20 van deze wet gesteunde vordering aanduidt is dat « het gemeen recht in dit opzicht volstaat »;

Dat uit deze beschouwingen blijkt dat de op evengesteld lid gesteunde vorderingen niet aan de bijzondere verjaring onderworpen zijn, welke door artikel 28 van de wet van 7 augustus 1922, hetwelk artikel 34 van de geordende wetten geworden is, ingevoerd werd; dat voor de verjaring van die vorderingen de bepalingen van het gemeen recht van toepassing zijn, hetzij de bepalingen van de wet van 17 april 1878 ofwel van artikel 2262 van het Burgerlijk wetboek, naargelang

het feit waaruit de vordering ontstaan is een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf is;

Dat derhalve het middel, in zover het betoogt dat het artikel 34 van de geordende wetten op de verjaring van de door verweerster ingestelde vordering toepasselijk is, naar recht faalt;

Overwegende dat de bestreden sententie vaststelt, zonder in dit opzicht aangevallen te zijn, dat de vordering van verweerster ingesteld werd minder dan één jaar sedert de dag waarop de feiten van mededeling van een fabricagegeheim begaan werden;

Dat deze vaststelling het dispositief waartegen het middel opkomt wettelijk rechtvaardigt;

Dat dienvolgens het middel, in zover het aan de rechter verwijt aangenomen te hebben dat de door voormeld artikel 34 ingevoerde verjaring slechts op een datum na het eindigen van het contract kon ingaan, van belang ontbloomt is;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 der Grondwet, 77 en 123 van de wet van 9 juli 1926 op de Werkrechtersraden,

doordat de bestreden «sententie» de conclusies van eiser niet beantwoord heeft in zover zij staande hielden a) «dat de onthulling van fabricatiegeheimen en de gevolgen ervan, zoals door verweerster wordt voorgewezen, totaal onmogelijk zijn; dat inderdaad het in België gebreveteerd Radosysteem in de octrooiaanvraag zoals dit voorzien is volledig beschreven werd; dat het brevet niet alleen de machine omvat maar ook de werkwijze ervan; dat door de beschrijving in de octrooiaanvraag iedereen op het octrooibureel kennis ervan kan nemen; dat er derhalve geen sprake kan zijn van fabricatiegeheim en alleen maar van gebruik van het door een brevet beschermd instrument; dat inderdaad het werken met die machine alleen een kwestie van ervaring en scholing is die door iedereen kan opgedaan worden; dat ten andere in de fabriek van verweerster een tiental werklieden met deze machine werkten »;

b) «dat eiser ten stelligste loochent dat hij uitvindingen of oppuntstellingen die eigendom zijn van verweerster aan zijn werkgever Automaco zou meegedeeld hebben; dat het Radosysteem en de Radomachine waarmede verweerster werkt gebreveteerd zijn en door iedereen kunnen nagekeken worden op het ministerie »;

c) «dat om volledige klaarheid in de zaak te brengen de raad eventueel kan overgaan tot de aanstelling van deskundigen die de beide systemen, uit technisch standpunt, kunnen vergelijken en beoordelen »;

d) «dat de getuige Coppens in dienst staat van verweerster als arbeider, en dat getuige Gijselinck voor zijn werkmogelijkheden afhankelijk is van de afgevaardigde beheerder van S.E.P. »;

e) «dat om van fabricatiegeheim te kunnen spreken volgende elementen moeten aanwezig zijn :

— het moet volledig nieuw zijn, het moet niet gekend zijn of verondersteld zijn niet algemeen gekend te zijn;

— de eigenaar van het geheim moet teneinde het geheim te doen eerbiedigen, alle desbetreffende maatregelen treffen; zij die het geheim moeten gebruiken, moeten op zijn minst weten dat het om een geheim gaat;

dat uit alle elementen van de zaak blijkt dat het belachelijk is van fabricatiegeheimen te gewagen; dat dit in verband met nadruk dient aangestipt dat verweerster ondanks alle getuigenissen nog steeds niet bewezen heeft dat de zogezegde verbeteringen — die daarenboven nog niet bewezen zijn — fabricatiegeheim zouden uitmaken, wat dan toch het enige element is

dat aan eiser wordt verweten en dat dus dient bewezen te worden »;

en uit deze verschillende overwegingen afleiden dat de door verweerster aangehaalde feiten niet bewezen waren er overigens geen overmaking van fabricagegeheimen uitmaakten, —

en doordat alleszins de bestreden «sententie» eisers verweermiddelen geenszins op beknopte wijze samengevat heeft,

dan wanneer de rechterlijke beslissingen om wettelijk gemotiveerd te zijn al de door de partijen in regelmatig neergelegde conclusies ingeroepen middelen of excepties moeten beantwoorden,

dan wanneer, bovendien, de beslissingen van de werkrechtersraden op straffe van nietigheid een beknopte uiteenzetting van de eis en van het verweer moeten inhouden,

dan wanneer minstens uit de bewoordingen van de bestreden «sententie» onmogelijk kan uitgemaakt worden of de rechter heeft willen beslissen dat eiser zich aan onthulling van fabricagegeheimen plichtig gemaakt had, dan wel of hij heeft willen beslissen dat er geen sprake was van overmaking van fabricagegeheimen doch dat desondanks eiser een daad van oneerlijke mededinging begaan had,

dan wanneer de onduidelijkheid van deze motivering aan het Hof niet toelaat zijn controlerecht op de wettelijkheid van de bestreden beslissing uit te oefenen en met het gebrek aan de door artikel 97 vereiste motivering gelijk staat :

Overwegende dat de bestreden sententie vaststelt dat aanlegger «de door geïntimeerde (hier verweerster) aan een bepaalde in haar bedrijf gebruikte machine aangebrachte wijzigingen, welke grondige verbeteringen uitmaken en waarvan appellant slechts dank zij zijn werkzaamheid bij geïntimeerde kennis heeft kunnen nemen, aan mededingende firmas heeft medegedeeld »;

Dat zij aldus erop wijst dat, in strijd met wat aanleggers in hun conclusies onderstelden, het ten deze geen mededeling van het Radosysteem zelve geldt, doch, zoals verweerster het aanvoerde, de mededeling van oorspronkelijke en grondige verbeteringen;

Dat zij aldus een passend antwoord op de onder letters a, b en e in het middel aangehaalde conclusies verstrekt;

Overwegende dat met betrekking tot de bij letters c en d aangehaalde conclusies, het feit de rechter eraan te herinneren dat het hem vrijstaat deskundigen aan te stellen, en hem te verzoeken bepaalde getuigenissen met omzichtigheid aan te nemen, geen eis, verweer of exceptie uitmaakt; dat noch de artikelen 77 en 123 van de wet van 9 juli 1926, noch artikel 97 van de Grondwet, derhalve aan de rechter de verplichting opleggen dergelijke stellingen van de conclusies te beantwoorden;

En overwegende dat, naardien de rechter een passend antwoord op alle door aanlegger voorgestelde middelen verstrekt heeft, het tegen de sententie gericht verwijt geen genoegzame uiteenzetting van die middelen in te houden van belang ontbloomt is;

Dat het middel niet kan ingewilligd worden;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 10 januari 1961.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsheren : M.M. Most en Mees.

Substituut-auditeur-generaal : M. Debaedts.

Advokaten : Mrs. Schöller en Houtekier.

Politieverordening op publiciteit en aanplakking. — Voorafgaande machtiging. — Monopolie van recht tot aanplakking. — Uitvoering der politiereglementen komt de burgemeester toe.

1. *De politieverordening die het aanbrengen van publiciteit en de aanplakbiljetten afhankelijk stelt van een voorafgaande machtiging put dit recht uit art. 3, 1° W. 16-24 aug. 1790 en pleegt geen inbreuk op de artikelen 14 en 18 van de Grondwet.*
2. *Op grond van de Wet 16-24 aug. 1790 is de gemeenteraad bevoegd het recht van aanplakking langs de openbare weg aan één bepaald persoon toe te kennen, mits deze voldoet aan de voorwaarden in het reglement bepaald.*
3. *De politieverordening die aan het college van burgemeester en schepenen de uitvoeringsmaatregelen opdraagt is in strijd met artikel 90, lid 12, Gemeentewet, dat de uitvoering van de politiereglementen aan de burgemeester heeft voorbehouden; deze onregelmatigheid dient ambtshalve te worden opgevoerd.*

N.V. Drukkerij en Publiciteit Bernaerts
t/ Stad Mechelen.

Arrest nr. 8336.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging :
1° van de politieverordening op de publiciteit en de aanplakking, genomen op 21 april 1958 door de gemeenteraad van Mechelen en bekendgemaakt op 8 mei 1958;

2° van het besluit dd. 21 april 1958, waarbij de gemeenteraad van Mechelen de naamloze vennootschap «L'affichage national» als stadsaanplakker aanstelt; dat de tegenpartij, bij aangetekend schrijven dd. 30 mei 1958, de verzoekende partij van dat besluit kennis gaf;

Overwegende dat de gemeenteraad van Mechelen, op 21 april 1958, een nieuwe politieverordening op de publiciteit en de aanplakking nam en in dezelfde zitting de naamloze vennootschap «L'affichage national» als stadsaanplakker aanstelde;

Overwegende dat de verzoekende partij inroept dat de artikelen 1, 9, 15 en 16 van de bestreden politieverordening strijdig zijn met de artikelen 14 en 18 van de Grondwet, doordat zij het aanbrengen van publiciteit en van aanplakbiljetten afhankelijk stellen van een voorafgaande machtiging;

Overwegende dat de artikelen 1 en 9 van de politieverordening alleen de publiciteit betreffen en geen betrekking hebben op het aanbrengen van aanplakbiljetten; dat luidens artikel 1 «op of aan gevels, muren, afsluitingen of gelijk welke andere delen der gebouwen langs de openbare weg, geen publiciteit mag worden aangebracht tenzij daartoe voorafgaandelijk machtiging werd verleend door het college van burgemeester en schepenen»; dat de artikelen 4, 5, 6, 7 en 8 bepalen onder welke vormen die publiciteit mag worden gevoerd, en luidens artikel 9 de publiciteit onder andere vormen door het college van burgemeester en schepe-

nen kan worden toegestaan voor een maximum duur van een maand;

Overwegende dat het denkbaar is dat de bedoelde publiciteit de vrijheid van mening en van de pers kan aangaan; dat aan de ene kant die vrijheden evenwel slechts zijn gewaarborgd voor zover hij die zich daarop beroept, die rechten uitoefent met eigen middelen of met middelen die regelmatig te zijner beschikking zijn gesteld; dat dit niet het geval is wanneer de betrokkene publiciteitsmiddelen aanwendt die een uitsprong maken op de openbare weg en zonder verlof van de bevoegde overheid voor zichzelf een privaatief gebruik van die weg wil maken; dat aan de andere kant de gemeenteraad zijn politiereglement onder meer steunt op de wet van 16-24 augustus 1790 op de rechterlijke inrichting; dat artikel 3, 1°, van die wet luidt als volgt: «Aan de waakzaamheid en het gezag van de gemeenteoverheid worden de volgende politieaangelegenheden toevertrouwd: 1° Al wat de veiligheid en het gemak van verkeer op openbare wegen, pleinen, kaaien en straten betreft, met inbegrip van de reiniging, de verlichting, het opruimen van wat het verkeer belemmert, het slopen of herstellen van bouwvallige gebouwen, het verbod om aan vensters of andere delen van gebouwen iets ten toon te stellen dat door zijn val kan schaden en om iets te werpen dat de voorbijgangers kan kwetsen of schade toebrengen of dat schadelijke uitwasemingen kan veroorzaken...»; dat de gemeenteraad in die bepaling de bevoegdheid put om, ongeacht of de publiciteitsmiddelen al dan niet een uitsprong maken op de openbare weg, de verordening uit te vaardigen die zij dienstig acht om de openbare rust en het normale wegverkeer te bevorderen;

Overwegende dat de door de verzoekende partij geïmagineerde artikelen 15 en 16 respectievelijk bepalen dat het aanbrengen van aanplakbiljetten uitsluitend mag geschieden op daartoe bestemde borden en dat het verboden is aan te plakken op schutselformen en stellingen, tijdelijk aangebracht op de openbare weg om de bouwwerven af te sluiten, tenzij daartoe voorafgaand verlof werd verleend door het college van burgemeester en schepenen;

Overwegende, wat artikel 16 betreft, dat de gemeenteraad niet buiten de perken van zijn bevoegdheid treedt wanneer hij het privaatief gebruik van de openbare weg afhankelijk stelt van het voorafgaand verlof van de bevoegde overheid; dat de andere bepalingen de aanplakkingen aan geen voorafgaand verlof of preventieve maatregel onderwerpen; dat de gemeenteraad, door voor te schrijven dat de aanplakbiljetten moeten worden aangebracht op daartoe bestemde borden en op de aangeduide plaatsen geen inbreuk pleegt op de vrijheid van mening of van drukpers, en de bevoegdheid tot het nemen van die maatregelen put in het hiervoren genoemde artikel 3, 1°, van de wet van 16-24 augustus 1790;

Overwegende dat de verzoekende partij voorhoudt dat het «niet toegelaten is de publiciteit en de aanplakking, onder voorwendsel van reglementering, wat betreft de plaatsen waar zij mogen geschieden en de personen die er mogen toe overgaan, aan een voorafgaandelijke vergunning te onderwerpen met monopolie ten gunste van een gemeentelijke aanplakker, die in feite een agentschap van publiciteit is dat alzo een monopolie bekomt»; dat zij bovendien inroept dat zodanig monopolie strijdig is met de vrijheid van handel en nijverheid die gewaarborgd is door artikel 7 van het decreet van 2-17 maart 1791; dat zij doet gelden dat «het reglement doet alsof de uitbating van

de publiciteit een openbare dienst zou uitmaken; ... dat geen wet voorziet dat de gemeenten gelast zijn of kunnen zijn met de uithaling van een openbare dienst voor de publiciteit of aanplakkingen, omdat, waar wettelijk geen gemeentelijke openbare dienst van die aard kan bestaan, zich niet kan verklaren dat de gemeente deze zou vergunnen aan een particulier mits een recht te heffen dat ofwel een cijns is waarop artikel 76, 2°, van de gemeentewet toepasselijk is, ofwel een vergelding in de zin van artikel 77, 5°, van de gemeentewet, zoniet een taks in de zin van artikel 76, 5° van de gemeentewet »;

Overwegende dat de bestreden verordening, voor het aanbrengen van publiciteit onder andere vormen dan die van aanplakking, de tussenkomst van de stadsaanplakker niet vereist; dat aan deze laatste het uitsluitend recht wordt toegekend alle aanplakbiljetten langs de openbare weg aan te brengen, met de verplichting de voorrang te eerbiedigen voor de aanplakbiljetten van de openbare besturen en de overige aanplakbiljetten « tijdig en in de volgorde der ontvangst » (artikel 18) aan te plakken; dat de naleving van deze verplichting onder het toezicht van het stadsbestuur staat (de artikelen 17 en 20); dat die bepalingen niet strijdig zijn met artikel 7 van het decreet van 2-17 maart 1791; dat dit artikel de vrijheid van handel en nijverheid waarborgt, maar de uitoefening van die vrijheid afhankelijk stelt van de naleving van de politiereglementen; dat de gemeenteoverheid binnen de perken van haar bevoegdheid blijft wanneer de beperking van de vrijheid een beroep betreft dat op de openbare weg wordt uitgeoefend; dat zij eveneens binnen de perken van haar bevoegdheid blijft wanneer zij, na te hebben vastgesteld dat de openbare rust erdoor gediend is wanneer een enkel persoon op de openbare weg de aanplakbiljetten aanbrengt, aan een bepaald persoon daartoe een monopolie verstrekt, op voorwaarde dat hij zijn prestaties levert, telkens als hij daartoe regelmatig wordt gevorderd;

Overwegende dat de gemeenteraad, wanneer hij het recht van aanplakking langs de openbare weg aan een bepaald persoon toekent met uitsluiting van ieder ander, een politimaatregel neemt waartoe hij krachtens de wet van 16-24 augustus 1790 bevoegd is; dat artikel 23 van de politieverordening een maximum tarief vaststelt dat de stadsaanplakker niet mag overschrijden wanneer hij van particulieren vergoeding vraagt voor geleverde prestaties; dat de gemeente echter geen vergoeding eist vanwege degenen die gebruik maken van de diensten van de stadsaanplakker, zodat de artikelen 76, 2° en 5°, 77, 5°, van de gemeentewet ter zake geen toepassing vinden;

Overwegende dat de verzoekende partij aanvoert dat de bestreden verordening strijdig is met de besluitwet van 29 december 1945 houdende verbod tot het aanbrengen van opschriften op de openbare weg, omdat die besluitwet de stof volledig heeft geregeld en de reglementaire bevoegdheid van de gemeenteraad uitschakelt;

Overwegende dat artikel 1 van die besluitwet luidt als volgt: « Is verboden het aanbrengen van opschriften, affiches, beeld- en fotografische voorstellingen, vlugschriften en plakbriefjes op de openbare weg en op de bomen, aanplantingen, plakborden, voor- en zijgevels, muren, omheiningen, pijlers, palen, zuilen, bouwwerken, monumenten en andere langs de openbare weg of in de onmiddellijke nabijheid ervan liggende opstanden, op andere plaatsen dan die welke door de gemeenteoverheden tot aanplakking zijn bestemd of vooraf en schriftelijk werden vergund door de eigenaar of door de gebruiksgerechtigde voor zover de eigenaar

insgelijks zijn akkoordbevinding vooraf en schriftelijk heeft betuigd »; dat die bepaling de bevoegdheid die de gemeenteraad inzake aanplakking uit de wet van 16-24 augustus 1790 put, onverkort laat;

Overwegende dat de verzoekende partij inroept dat de bestreden politieverordening onwettelijk is doordat deze in haar artikel 24 straffen stelt op mededaderschap en medeplichtigheid aan overtredingen van het reglement;

Overwegende dat dit middel niet opgaat; dat artikel 24 bepaalt dat « de overtredingen van de bepalingen van deze verordening worden vastgesteld door processen-verbaal of verslagen van de bevoegde politiecommissarissen of door alle andere wettelijke middelen en wel tegelijk tegen de eigenaars der betrokken eigendommen als tegen aannemers, publiciteitsfirma's of alle andere personen belast met de leiding of uitvoering der werken »; dat uit die bewoordingen niet blijkt dat straffen worden gesteld op mededaderschap of medeplichtigheid, maar dat, wanneer verscheidene personen tegelijk dezelfde overtreding begaan, ieder van hen strafbaar is;

Overwegende dat de verzoekende partij inroept dat de bestreden politieverordening door machtsafwending is aangetast; dat zij volgens haar niet is ingegeven door de bezorgdheid orde en rust te handhaven op de openbare weg, maar door de wil een bepaalde firma te bevoorstellen en de gemeentekas te stijven door vergoedingen die wegens het toekennen van een monopolie verschuldigd zijn; dat dit middel niet opgaat; dat inderdaad de aanstelling van een stadsaanplakker regelmatig is, evenals het feit dat de aanplakker voor de hem toegekende concessie een vergoeding dient te betalen; dat noch die aanstelling, noch die vergoeding welke op grond van artikel 81 van de gemeentewet mag worden geëist, machtsafwending doen veronderstellen; dat bovendien zowel de aanstelling als de vergoeding de voortzetting zijn van een administratieve praktijk waarvan de verzoekende partij vanaf 1932 tot 1957 de voordelen heeft genoten;

Overwegende dat de artikelen 1, 2, 4, 9, 14, 15 en 16 van de bestreden politieverordening aan het college van burgemeester en schepenen uitvoeringsmaatregelen opdragen; dat die opdracht in strijd is met het voorlaatste lid van artikel 90 van de gemeentewet, dat de uitvoering van de politiereglementen aan de burgemeester heeft voorbehouden; dat die onregelmatigheid, die de regeling van de respectieve bevoegdheid van de onderscheiden gemeenteoverheden aangaat, ambtshalve dient te worden opgeworpen; dat de tegenpartij weliswaar in haar laatste memorie doet gelden dat die opdracht « klaarblijkelijk een delegatie van macht betreft, op een bepaald punt aan het college gegeven, en die derhalve wel geldig is »; dat echter de gemeenteraad de bevoegdheid niet heeft om de maatregelen ter uitvoering van de politiereglementen te nemen, vermits die bevoegdheid is voorbehouden aan de burgemeester en dat hij een bevoegdheid, die hij zelf niet heeft, niet kan opdragen aan een ander orgaan;

Overwegende dat de verzoekende partij ten slotte inroept dat de beslissing een stadsaanplakker aan te stellen nietig is omdat zij steunt op een onwettelijke politieverordening; dat dit middel niet gegrond is; dat artikel 13 van de politieverordening, waarop die beslissing steunt, door geen gebrek is aangetast;

Besluit

Artikel 1.

De artikelen 1, 2, 4, 9, 14, 15 en 16 van de politie-

verordening op de publiciteit en de aanplakking van 21 april 1958 zijn vernietigd, in zover zij de uitvoering van deze politieverordening afhankelijk stellen van een tussenkomst van het college van burgemeester en schepenen;

Het beroep is voor het overige verworpen.

Artikel 2.

De kosten, ten bedrage van 750 frank, komen voor 9/10 ten laste van de verzoekende partij en voor 1/10 ten laste van de tegenpartij.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 13 maart 1961.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheden : M.M. De Vreese en Vanparijs.

Advocaat-generaal : M. Matthijs.

Advocaten : Mrs. Tevels (Deinze) en Demeester (Ledeberg).

1. **Beroep.** — **Vervallenverklaring.** — **Geen uitspraak over de ontvankelijkheid of de al dan niet gegrondheid van het beroep.** — **Verzet.** — **Ontvankelijkheid.**
 2. **Verzet.** — **Verstekarrest houdende vervallenverklaring van beroep.** — **Motivering van het verzet.** — **Betreft enkel de middelen over de grond van het geschil.** — **Geen verantwoording vereist van het niet-verschijnen of de ontstentenis van conclusie.**

1. *Geen wettekst ontzegt aan de partij, die van haar aanleg vervallen verklaard werd, het recht tot verzet, terwijl aan de andere kant het verzet over het algemeen toegankelijk is voor de partij die verstek liet gaan. Het verlenen van verval van beroep betekent niet dat dit verval definitief is, evenmin dat een veroordeling bij verstek voorgoed verworven of opgelopen is; er is geen reden om de eerste beslissing minder aanvechtbaar te maken door verzet van de tweede.*

Wanneer het niet-concluderen van appelland niet gepaard ging met enigerlei omstandigheid, waaruit kon afgeleid worden dat hij van zijn beroep afstand deed, kan zijn gebrek aan conclusien noch in wezen, noch in resultaat met een afstand van aanleg gelijk gesteld worden.

Advies van het O.M.: Leidt tot onredelijke gevolgen, de stelling, reeds af en toe in de Belgische rechtspraak verdedigd, als zou de weigering of het verzuim te concluderen door de pleitbezorger van appelland in hoofde van deze laatste afstand van het beroep impliceren, zodat appelland een nieuw beroep zou dienen in te stellen door middel van een nieuwe akte van beroep, het verhaalmiddel bij wijze van verzet zijnde niet-ontvankelijk tegen een arrest bij verstek met verval van beroep, gewezen zonder dat er uitspraak verleend werd over de ontvankelijkheid van het beroep of de grond van het geschil.

Immers, indien, naar luid van deze stelling, het Hof, zoals het steeds ertoe gerechtigd is, ondanks het verstek van appelland bij gebrek aan conclusies, de ontvankelijkheid of de al dan niet gegrondheid van het beroep wel heeft onderzocht, is appelland, wiens rechten door dit onderzoek over de grond van het geschil nochtans reeds beter beschermd werden, niettemin er steeds toe ontvankelijk tegen het verstekarrest verzet aan te tekenen. Indien nu echter het Hof de beweringen van geïntimeerde niet

heeft nagegaan, en zich ertoe beperkt heeft zonder meer het verval van het beroep tegen de verstekmakende appelland uit te spreken, wordt appelland, wiens rechten door de afwezigheid van onderzoek door het Hof reeds minder minder gevrijwaard werden, bovendien in de onmogelijkheid gesteld zijn bezwaren tegen het aangevochten vonnis te doen kennen en te ontwikkelen, en wordt hem de weg daartoe zelfs afgesneden, zo de termijn van beroep intussen verstreken is.

2. *Het vereiste van motivering van het verzet heeft enkel betrekking op de uiteenzetting van de middelen over de grond van het geschil en beoogt geenszins een verantwoording van het niet-verschijnen of van de ontstentenis van conclusie (zie artt. 161 en 437 - W.B. Rv.).*

De Wulf Fritz t/ Vereecke Oscar en Walter.

Advies O.M.

I. *Nopens hetgeen voorafgaat.*

Bij deurwaardersexploot van 20 mei 1959, had de heer De Wulf Fritz, nijveraars, te Vinkt, hoger beroep ingesteld tegen een vonnis, op tegenspraak gewezen door de rechtbank van koophandel te Gent, op 3 februari 1959, en hem betekend op 20 maart 1959, vonnis waarbij een vordering ingesteld door de heren Vereecke Oscar en Walter, handelaars te Ieper, en strekkende tot veroordeling van appelland tot betaling van commissielonen en vergoedingen ten bedrage van 302.977 F, ontvankelijk werd verklaard, en verder een deskundige werd aangesteld ten einde de door appelland werkelijk verschuldigde commissielonen en vergoedingen te berekenen.

Bij arrest van 31 mei 1960, verleende het Hof, op vordering van geïntimeerden, verstek tegen appelland en diens pleitbezorger bij nalatigheid van concluderen, verklarende het Hof appelland tevens vervallen van het hoger beroep, en veroordeelde hem tot de kosten ervan.

Dit arrest bij verstek werd aan appelland (en niet aan zijn pleitbezorger) in zijn domicilie te Vinkt rechtstreeks betekend bij deurwaardersexploot van 5 juli 1960.

Bij verzoekschrift van 14 juli 1960, aan pleitbezorger van geïntimeerden betekend op 18 juli 1960, liet oorspronkelijk appelland tegen voormeld arrest verzet aantekenen.

II. *Wat de ontvankelijkheid van het verzet betreft.*

Oorspronkelijke geïntimeerden, thans verweerders op verzet, houden voor dat het verzet van oorspronkelijk appelland niet ontvankelijk is wegens een tweevoudige reden :

1) Verzet tegen een arrest, dat appelland enkel vervallen heeft verklaard van zijn hoger beroep, zonder over de ontvankelijkheid of de al dan niet gegrondheid van het beroep uitspraak te doen, is niet mogelijk omdat dergelijk verstekarrest afstand van de aanleg in hoofde van de niet concluderende appelland veronderstelt, afstand welke door oorspronkelijke geïntimeerden werd aanvaard, temeer zij het verstek met verval van aanleg hebben gevorderd, en die dus definitief geworden is. Appelland zou geïntimeerden niet meer kunnen beroven van het voordeel van die afstand van de aanleg, door verzet aan te tekenen tegen het arrest dat zich er toe beperkt heeft deze afstand vast te stellen.

Hij zou een tweede maal hoger beroep moeten instellen; doch, daar de daartoe vereiste wettelijke termijn verstreken is, dient het aangevochten vonnis als

definitief te worden beschouwd, en moet oorspronkelijk appelland tevens worden aangezien als hebbende ten slotte in dit vonnis berust.

2) Het verzet is niet, naar de eis van de wet, gemotiveerd.

1) De eerste opwerping van oorspronkelijke geïntimeerden heropent vóór uw Hof de vroeger in ons land reeds herhaaldelijk gerezen betwisting omtrent de vraag of er verzet kan aangetekend worden tegen een arrest dat, zonder de ontvankelijkheid van het hoger beroep of de grond van het geschil te onderzoeken, zich ertoe beperkt verstek met verval van hoger beroep te verlenen tegen appelland, die weigerde of verzuimde te concluderen.

De Franse rechtspraak maakt doorgaans geen onderscheid tussen de arresten bij verstek bij gebrek aan conclusies van appelland, houdende tevens verval van beroep, naar gelang het Hof al dan niet de ontvankelijkheid van het beroep of de grond van de zaak heeft onderzocht.

Sedert het begin van de XIXe eeuw, heeft het Franse Cassatiehof steeds beslist dat het vonnis bij verstek tegen eiser, of het arrest bij verstek tegen appelland, met verval van aanleg, noodzakelijk de afwijzing over de grond van het geschil impliceert, zodat dergelijke verstekbeslissingen steeds vatbaar zijn voor verzet. De opsomming van bedoelde Franse cassatie-arresten kan gevonden worden in Sirey, 1924, I, 201, waar een gelijkkluidende beslissing van 31 juli 1923 werd gepubliceerd, waarbij deze bestendige rechtspraak andermaal bevestigd werd, en wel in ondubbelzinnige bewoordingen: « Le défaut-congé implique toujours le rejet de la demande (art. 154 - C. Proc. civ.) »

In het Nederlands procesrecht bestaat er evenmin betwisting, daar de vraag er door de wet werd opgelost en wel in tegenovergestelde zin: de eiser, tegen wie verstek met ontslag van de aanleg verleend werd, kan geen verzet aantekenen, doch enkel de aanleg opnieuw beginnen na betaling van de kosten van het verstek (art. 139 - Ned. W.v.B.Rv., met verwijzing naar art. 75 van dit wetboek); deze bepaling wordt bij art. 353 van hetzelfde wetboek toepasselijk gemaakt op de procedure in hoger beroep. (Zie A.P.R. - Tw. Beroep in Burgerlijke zaken en in zaken van koop-handel - nr 793).

In België, worden twee stellingen verdedigd:

a) De eerste, welke in de rechtspraak gedurende een drietal jaren gevolgd werd door het Hof van beroep te Brussel, toen dit Hof zijn rechtspraak hernam, welke het vroeger gehuldigd had bij een arrest van 1 maart 1897 (B.J. 1897, kol. 275). Deze stelling is de volgende: de weigering of het verzuim te concluderen door de pleitbezorger van eiser of van appelland impliceert in hoofde van deze laatste afstand van de aanleg of van het beroep; derhalve dient de eiser een nieuwe aanleg in te stellen door middel van een nieuw dagvaardingsexploot, of dient appelland een nieuw beroep in te stellen door middel van een nieuwe akte van beroep, het verhaalmiddel bij wijze van verzet zijnde niet-ontvankelijk (evenmin trouwens als bij wijze van beroep) tegen een vonnis bij verstek met verval van de eis, of tegen een arrest bij verstek met verval van beroep, gewezen zonder dat er uitspraak verleend werd over de grond van het geschil.

Deze zienswijze werd, in een breedvoerig gemotiveerd arrest van 15 april 1938 door het Hof van beroep te Brussel opnieuw gehuldigd. (Pas. 1938, II, 117; J.T. 1938, kol. 342), verder uitgewerkt in een arrest van 17 juni 1938 (Pas. 1938, II, 119; B.J. 1939, kol. 59), en vervolgens in een volgend arrest van 3 mei 1939;

voorafgegaan door het eensluidend advies van advocaat-generaal Colard (B.J. 1939, kol. 391); ten slotte, werd die rechtspraak andermaal bevestigd in een arrest van 24 juni 1939, voorafgegaan door een merkwaardig advies van advocaat-generaal Verhaegen, die, na een grondig onderzoek van de twistvraag, tot de ontvankelijkheid van het verzet tegen zulkdanige arresten bij verstek met verval van beroep concludeerde (B.J. 1940, kol. 73; Pas. 1940, II, 44).

Doch, bij zijn arrest van 1 maart 1941 (Pas. 1941, II, 96), heeft het Hof van beroep te Brussel deze rechtspraak plotseling verzaakt, en is teruggekeerd naar de zienswijze welke door dit Hof vroeger werd vastgelegd in een arrest van 27 april 1928 (B.J. 1928, kol. 550), d.i.:

b) De andere stelling, welke dit Hof sedert 1941, — althans ter onzer kennis — steeds is blijven aankleven, en die tevens tot nogtoe de bestendige rechtspraak was van de burgerlijke Kamers van het Hof van Beroep te Gent, meer bepaald: het recht tot verzet tegen een arrest bij verstek bij gebrek aan conclusies en met verval — (of ontslag) van beroep wordt door de wet algemeen erkend, en door geen wetsbepaling geweigerd in de gevallen waar geïntimeerde appelland voorafgaandelijk aangemaand heeft te concluderen.

Wanneer de wet het verzet ontzegt, verklaart zij het uitdrukkelijk, zoals in de gevallen voorzien bij art. 165 W.B. Rv. (verzet tegen een vonnis waarbij een eerste verzet afgewezen werd), art. 69 der wet van 15 augustus 1854 (onroerend beslag), art. 11 - par. 4 der wet van 15 oktober 1934 (termijnmarkten van ter beurs gekwoteerde aandelen), en z.m.

Bovendien, wordt afstand van aanleg niet vermoed; hij kan slechts door de rechter bewezen worden verklaard, wanneer uit de door de verstek makende partij aangenomen houding noodzakelijk moet worden afgeleid dat haar verzuim om te concluderen duidelijk van haar bedoeling doet blijken dat zij afstand heeft willen doen van de aanleg in hoger beroep, en haar handelwijze of verzuim niet kan verklaard worden door een andere beweegreden, zelfs al ware het enkel de bedoeling tijd te winnen, of een tijdelijke verwaarlozing van haar belangen.

Het ligt niet in onze bedoeling over deze twistvraag opnieuw uit te weiden; de argumentering « pro » en « contra » werd immers t.o.v. beide stellingen op gezaghebbende wijze werkelijk uitgeput, vooreerst door de motivering der hierboven vermelde arresten en door de beschouwingen uitgebracht in de adviezen van het openbaar ministerie, vervolgens door de rake opmerkingen van twee merkwaardige kritische nota's van advocaat Marcel Grégoire, respectievelijk weergegeven na de arresten van het Hof van beroep te Brussel van 17 juni (B.J. 1939, kol. 61 tot 64) en van 3 mei 1939 (B.J. 1939, kol. 397 tot 400).

Nochtans, waar voorgehouden wordt dat appelland, door zijn weigering of verzuim te concluderen, een houding aanneemt welke noodzakelijk moet worden beschouwd als gelijkstaande met afstand van het evenwel door hem ingesteld hoger beroep, wil het ons voorkomen dat, in strijd met het in ons recht vaststaande beginsel dat afstand nimmer wordt vermoed, dergelijke « petitio principii » vooreerst de werkelijkheid miskent omdat zodanig vermoeden doorgaans niet strookt met de werkelijke inzichten van de in gebreke zijnde appelland; (Aldus luidt ook de zienswijze van de opstellers van het Tw. Procédure civile in R.P.D.B. nr. 177 - alinea 2).

In zijn hierboven vermelde nota na het arrest van het Hof van beroep te Brussel van 17 juni 1938 (B.J.

1939, kol. 62), heeft advokaat Marcel Grégoire op het niet dienend en niet afdoend kenmerk van dergelijk vermoeden zeer terecht gewezen:

« Quand un plaideur ne conclut pas, — zo schrijft hij — même à la suite de la sommation qui lui en est faite, ce n'est pas toujours parce qu'il s'y refuse; c'est souvent qu'il ne le peut, ou que son conseil ne le peut, ou que l'un ou l'autre, et parfois même l'un et l'autre sont négligents. Sans doute y a-t-il des cas où le juge peut déduire des circonstances que le refus de conclure implique l'intention de renoncer à l'instance. C'est là une question d'interprétation, laissée à la libre appréciation du magistrat, mais contre laquelle il est toujours loisible au plaideur, que cette interprétation ne satisfait pas, de prendre son recours et d'en appeler «du juge mal informé au juge bien informé». Aucun texte, en effet, n'ordonne au juge de considérer l'abstention d'une des parties comme valant abandon d'instance, et si le défaillant, voué au désistement, proteste contre pareille interprétation de son attitude, le juge a toujours le droit d'écouter ses explications et, éventuellement, de les accueillir. »

En, in zijn opmerkingen omtrent het arrest van het Hof van beroep te Brussel van 3 mei 1939 (B.J. 1939, kol. 400), voegt hij er aan toe:

« ... Le défaut du demandeur, et surtout celui de l'appellant, n'est pas toujours injustifié; il a souvent ses raisons, mais que la cour ou la partie adverse pourront ne pas admettre. Est-il si rare qu'un président de chambre, sous menace de biffer l'affaire, oblige un adversaire à prendre ses avantages? Ne se voit-il jamais qu'un plaideur, en pareil cas, se laisse faire une douce violence ou même profite d'une absence parfaitement justifiée de son adversaire? »

Et comment affirmer que les droits de la partie poursuivante se trouvent garantie par la réintroduction d'une instance nouvelle, quand une prescription est acquise ou un délai d'appel expiré? (— wat in onderhavige zaak het geval zou zijn moest het verstek van appellant bij gebrek aan besluiten en het dientengevolge, op vordering van geïntimeerden, gewezen arrest van verval van beroep, als een afstand van beroep in hoofde van appellant worden verklaard).

Si le défaillant revient à la charge, c'est bien précisément parce que la recevabilité de son opposition constitue pour lui la dernière chance de faire réformer une décision qui lui cause, en fait, préjudice; et c'est, en vérité, lui refuser cette chance et maintenir son préjudice que de le renvoyer en lui conseillant une instance nouvelle vouée nécessairement à l'échec... »

Van het louter standpunt uit van de rechtvaardigheid en de billijkheid, menen wij reeds de hierboven weergegeven beschouwingen te moeten bijtreden, te meer het stelsel van de principiële niet-ontvankelijkheid van het verzet tegen een verstekarrest tegen appellant, wegens gebrek aan conclusiën, en gegrond op een vermoeden « juris et de jure » van afstand van beroep, tenslotte in de gerechtszalen van de Hoven van beroep het niet ondenkbaar gevaar doet rijzen voor misbruiken, die men gemakkelijk kan gissen, en welke het verdedigingsrecht zelf in het gedrang zouden brengen.

Er is trouwens meer: afgezien van de vaststelling dat geen enkele wettelijk of niet-ontvankelijkheid van het verzet tegen zulkdanig verstekarrest uitdrukkelijk voorziet, leidt laatstvermeld stelsel tot onredelijke gevolgen.

Immers, indien, naar luid van deze stelling, het Hof, zoals het steeds ertoe gerechtigd is, ondanks het verstek van appellant bij gebrek aan conclusiën, de ontvankelijkheid of de al dan niet gegrondheid van het

beroep wel heeft onderzocht, is appellant, wiens rechten door dit onderzoek over de grond van het geschil nochtans reeds beter beschermd werden, niettemin steeds ertoe ontvankelijk tegen het verstekarrest verzet aan te tekenen. Indien nu echter het Hof de beweringen van geïntimeerde niet heeft nagegaan, en zich ertoe beperkt heeft het verval van beroep tegen de verstekmakende appellant uit te spreken wordt appellant, wiens rechten door de afwezigheid van onderzoek door het Hof reeds beslist minder gevrijwaard werden, bovendien in de mogelijkheid gesteld zijn bezwaren tegen het aangevochten vonnis te doen kennen en te ontwikkelen, en wordt hem de weg daartoe zelfs radikaal afgesneden, zo de termijn van hoger beroep intussen verstreken is, en de hernieuwing van het beroep derhalve uitgesloten wordt.

Trouwens, ten overstaan van de stelling, welke, op grond van art. 470, W.B.Rv., waardoor artt. 154 en 434, al. 1 van dit wetboek op de procedure in hoger beroep toepasselijk worden verklaard, het verstek bij gebrek aan conclusiën van appellant vóór het Hof van beroep volkomen gelijkstelt met dergelijk verstek van eiser vóór de rechtbank van eerste aanleg of van koophandel, dient nochtans te worden opgemerkt dat tussen een eiser in eerste aanleg en een appellant een merkbaar verschil bestaat, meer bepaald het volgende:

Afwijzing van het beroep impliceert de bevestiging van het aangevochten vonnis, dat aldus het kenmerk verkrijgt van een in kracht van gewijsde gegane beslissing. Daarentegen, verhindert het verstek met verval van aanleg uitgesproken tegen eiser door de rechter in eerste aanleg, bedoelde eiser geenszins naderhand dezelfde eis door middel van een nieuwe dagvaarding vóór de rechter in eerste aanleg aanhangig te maken. Terwijl, in eerste aanleg, het verstek met verval van aanleg tegen de eiser gerechtvaardigd wordt door de beschouwing dat een executoriale titel niet kan verleend worden aan hem die de gerondheid van zijn recht niet bewijst, kan daarentegen de bevestiging in beroep van het aangevochten vonnis wegens gebrek aan conclusiën van appellant enkel gerechtvaardigd worden door de beschouwing dat, door zijn onthouding of stilzweigen, appellant geacht wordt in het aangevochten vonnis te berusten (wel te verstaan wanneer het voorwerp van het geding in generlei mate de openbare orde raakt, en op voorwaarde dat appellant de macht of de bekwaamheid heeft om te berusten). (Zie de conclusiën van toenmalig eerste advokaat-generaal Hayoit de Termicourt vóór Cassatie, 20 februari 1947, Pas. 1947, I, 73, en voetnoot 1, blz. 75).

Dat zodanige berusting niet wordt vermoed, doch duidelijk en ondubbelzinnig moet blijken uit een stellige verklaring of uit feiten en omstandigheden, welke een werkelijke berusting zonder de minste twijfel impliceren, behoeft geen betoog (Zie: R.P.D.B., Tw. Acquiëscement, nrs. 42-48; Braas, « Précis de Proc. civ. », 3e dr., 1944, nr. 1160, blz. 605-607; Cass., 29 jan. 1942, Pas. 1942, I, 28).

Het vooropgezet vermoeden dat een appellant, die tegen hem verstek laat gaan wegens gebrek aan besluiten, werkelijk door deze houding duidelijk zijn wil heeft doen kennen in het door hem aangevochten vonnis te berusten, is, afgezien van het feit dat dit vermoeden doorgaans strijdig is met de werkelijkheid (zoals hierboven reeds werd onderstreept), een loutere affirmatie, welke, in de onderhavige zaak, op geen enkel ernstig feitelijk bestanddeel kan gegrond worden.

Mits al de hierboven uitgebrachte beschouwingen, menen wij dan ook deze eerste opmerking van oorspronkelijke geïntimeerde tegen de ontvankelijkheid van het verzet niet te kunnen bijtreden.

2. *Wat het gebrek aan motivering van het verzet betreft.*

Naar luid van de stelling van oorspronkelijke geïntimeerden, zou het verzoekschrift houdende verzet, op straf van niet-ontvankelijkheid, « de middelen moeten vermelden die tegen de daardoor aangevochten beslissing worden aangevoerd, en waarop de vordering tot tenietdoen van die beslissing gesteund is »; daar, in onderhavig geval, het verzoekschrift houdende verzet alleen middelen over de grond van de zaak inroept, terwijl het door verzet aangevochten arrest de grond van het geding noch beslecht, noch onderzocht heeft, is dit verzet, — aldus oorspronkelijke geïntimeerden — derhalve niet ontvankelijk, want het haalt geen middelen aan, waaruit zou blijken dat appellant ten onrechte vervallen verklaard werd van zijn hoger beroep, buiten de vage beschouwing dat « dit verstek zijn oorzaak vond in een misverstand en redenen «volstrekt onafhankelijk van de wil van requesstrant».

Naar luid van art. 161, W.B.R.v., « zal het verzoekschrift de middelen van verzet hebben, tenzij de verweermiddelen reeds vóór het vonnis betekend werd, in welk geval het voldoende zal zijn te verklaren dat men deze als middelen van verzet gebruikt... »; dit voorschrift wordt — althans in minder uitvoerige bewoordingen — hernomen door art. 437, W.B.R.v., wat het verzet betreft tegen een arrest bij verstek.

Wanneer dit verstekarrest, zoals in onderhavig geval, enkel verval van beroep uitspreekt bij gebrek aan conclusiën van appelland, en zonder dat het om het even welke motivering omvat omtrent de grond van het geschil, rijst terecht de vraag of, om ontvankelijk te zijn, het verzet tegen zodanig arrest noodzakelijk dient te worden gemotiveerd naar de eis gesteld bij art. 161, W.B.R.v. ?

Bij een arrest d.d. 8 februari 1955 (J.T. 1955, 234), heeft de 4e Kamer van het Hof van beroep te Brussel terecht overwogen dat, bij gebrek aan motivering van dergelijk verstekarrest, waarbij de door de verzetmakende appelland in eerste aanleg uiteengezette argumentering zou zijn besproken om ze te verwerpen, het verzoekschrift houdende verzet op voldoende wijze gemotiveerd wordt door de verklaring dat het verzet gegrond wordt op de middelen welke in de besluiten vóór de eerste rechter ontwikkeld werden en naar dewelke dit verzoekschrift verwijst.

In onderhavig geval, volstaat de inzage van het verzoekschrift tot verzet van oorspronkelijk appelland om vast te stellen dat dit verzoekschrift niet enkel naar de middelen verwijst welke door appelland vóór de eerste rechter ontwikkeld werden, maar dat het tevens als een werkelijk gemotiveerd grievenchrift moet worden aangezien.

Wat nu de bewering betreft als zou het verzoekschrift tot verzet van oorspronkelijk appelland niet ontvankelijk zijn omdat het geen middelen inroept waaruit zou blijken dat appelland ten onrechte vervallen verklaard werd van zijn hoger beroep, wil het ons voorkomen dat oorspronkelijke geïntimeerden hierdoor een eis stellen die beantwoordt noch aan de letter, noch aan de geest van artt. 161 en 437 — W.B.R.v.; de middelen van verzet bij deze wetsbepalingen bedoeld betreffen inderdaad de verweermiddelen of de bezwaren omtrent de ontvankelijkheid of de gegrondheid van de vordering, doch geenszins de redenen waarom de verzetmakende appelland eerst in gebreke is gebleven te concluderen en aldus aanleiding heeft gegeven tot een verstekarrest met verval van beroep.

Het is trouwens steeds in die zin dat de vereiste betreffende de motivering van het verzoekschrift tot verzet door de hoven en rechtbanken werd opgevat.

De wet vereist, doch het volstaat, dat de verweerder op verzet en de rechter bij wie dit verzet aanhangig wordt gemaakt, zouden weten welke middelen de verzetmakende partij inroept om het te niet doen van de bij het verzet aangevochten beslissing te vorderen.

Aan deze voorwaarde heeft oorspronkelijk appelland, in onderhavig geval, naar ons oordeel, ruimschoots voldaan.

Wij besluiten dan ook eveneens tot de afwijzing van de tweede opwerping van oorspronkelijke geïntimeerden nopens de niet-ontvankelijkheid van het verzet.

III. *Wat de al dan niet gegrondheid van het hoger beroep betreft.*

Zonder belang.

Arrest

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Gezien de stukken o.m. het gelijkvormig afschrift van de grosse van het aangevochten vonnis, verleend door de Rechtbank van koophandel te Gent, op 3 febr. 1959, en de uitgifte van het verstekarrest van dit Hof d.d. 31 mei 19160;

Overwegende dat de oppositie regelmatig is naar tijd en vorm;

I. Overwegende dat geïntimeerden aanvoeren dat tegen het verstekarrest, waarbij appelland van zijn hoger beroep vervallen verklaard werd, geen oppositie openstaat;

Overwegende dat geen wettekst de partij, die van haar aanleg vervallen verklaard werd, het recht van oppositie ontzegt, terwijl anderzijds de oppositie over het algemeen toegankelijk is voor de partij die verstek liet gaan (vgl. A.P.R., Beroep in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel nummer 792);

Overwegende dat het verlenen van verval van beroep niet inhoudt dat dit verval definitief is, niet meer ten andere dan een veroordeling bij verstek voorgoed verworven of opgelopen is; dat er geen reden voorhanden is om de eerste beslissing minder aanvechtbaar te maken door verzet dan de tweede;

Overwegende dat het niet-concluderen van appelland niet gepaard ging met enigerlei omstandigheid waaruit kon afgeleid worden dat hij van wat ook afstand deed; dat het dienvolgens noch in wezen, noch in resultaat kan gelijk gesteld worden met een afstand van aanleg (vgl. Cass. 12 april 1956, R.W. 1956-57, kol. 1403);

2. Overwegende dat het vereiste van motivering van de oppositie enkel betrekking heeft op de uiteenzetting van de middelen over de grond van het geschil en geenszins een verantwoording beoogt van het niet-verschijnen of de ontstentenis van conclusie; dat artt. 161 en ook 437 Rv. zulks overduidelijk uitwijzen;...

Het overige zonder belang.

Om die redenen,

Het Hof,

wijzend op tegenspraak,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare terechtzitting advocaat-generaal Matthys in zijn eensluidend advies;

alle andere of strijdige besluiten als niet gegrond verwerpend;

Verklaart het verzet ontvankelijk; trekt in het verstekarrest van dit Hof dd. 31 mei 1960;

Verklaart appelland ontvankelijk doch niet gegrond in zijn hoger beroep;

Bevestigt dienvolgens het aangevochten vonnis in al zijn beschikkingen;

verwerpt de eis tot schadevergoeding wegens onrechtmatig verzet en hoger beroep;

veroordeelt appellant tot de kosten van de aanleg, daarin begrepen deze van het verstekarrest en van het zet;

Wijst de zaak terug naar de eerste rechter tot verdere behandeling.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE BRUSSEL

24e Kamer — 3 maart 1961.

Alleenrechtsprekend rechter : M. Moulin.
O.M. : Mevr. Liekendael.

Schade. — Te berekenen voor tijdelijke werkonbekwaamheid van een levende op basis van het netto-loon. — Aantasting van fysieke integriteit : materiële schade. — Begroting van de materiële schade.

Voor de berekening van de wegens tijdelijke werkonbekwaamheid aan een levende — niet aan de erfgenamen van een slachtoffer — berokkende schade moet niet het bruto-loon maar het netto-loon tot grondslag worden genomen.

De aantasting van de fysieke integriteit (20 %) levert een materiële schade op. Daar zij in casu niet evenredig is met de hoogte van het salaris behoort zij tezamen met de morele schade ex aequo et bono te worden geschat (180.000 F.).

Een gehuwde vrouw, die in haar huishouden werkt, lijdt door een blijvende werkonbekwaamheid van 5 % materiële schade (ex aequo et bono op 50.000 F begroot).

Verhoeven en Geeraers t./ Bollens en Union et Phenix espagnol.

Herzien het vonnis door deze kamer op 17 april 1958 uitgesproken dat, na beklagde strafrechtelijk veroordeeld te hebben ter gelegenheid van een verkeersongeval, deze laatste hoofdelijk met zijn verzekeraar veroordeeld heeft aan de burgerlijke partijen respectievelijk 15.000 en 5.000 fr. voorschot te betalen, en de Heer Rillaert als deskundige aangesteld heeft;

Overwegende dat de burgerlijke partijen in voortzetting van zake door exploit van deurwaarder Clément Mellaerts, van Brussel, dd. 11 augustus 1960, gedagvaard hebben;

Wat Verhoeven Albertus betreft :

Overwegende dat uit het deskundig verslag blijkt dat hij de volgende werkonbekwaamheden ondergaan heeft:

- 1) 100 % gedurende 1 maand ½;
- 2) 60 % gedurende 1 maand;
- 3) 30 % gedurende 9 maanden ½;
- 4) 20 % bestendig vanaf 10 juni 1958.

a. Tijdelijke werkonbekwaamheid :

Overwegende dat de burgerlijke partij een som van 49.253 fr. vraagt, gerekend op haar bruto loon gedurende de verschillende tijdperken van onbekwaamheid;

Overwegende dat de beklagde beweert dat men op het netto loon moet rekenen;

Overwegende dat de Rechtbank hier de schade van een levende moet vergoeden, en niet van de erfgenamen van een slachtoffer;

Dat bijgevolg het netto loon als basis moet aangeno-

men worden (Cassatie 30-1-1961 - in zake Marin t. Dechamps - niet gepubliceerd);

Overwegende dat de beklagde ook beweert dat de burgerlijke partij voor de eerste maand 80 % van haar loon ontvangen heeft en voor het overige 90%;

Overwegende dat de burgerlijke partij een militaire werkman is;

Dat het niet bewezen is dat de wet over de arbeidsongevallen toepasselijk is;

Dat zij misschien ten gevolge van haar eigen statuut sommen getrokken heeft, maar dat haar schade alzo niet verminderd is; (Cassatie 26-9-1955 Pas. 1955 1 38 — Cassatie 14-11-1955 Pas. 1956 1 242).

Overwegende dat de beklagde niet bewijst, tot staving van zijn opwerping, dat hier een wettelijke subrogatie zou bestaan zoals in de wet over de arbeidsongevallen;

Dat de burgerlijke partij dus recht heeft op de vergoedingen spruitende uit haar eigen statuut en tot de vergoeding ten laste van beklagde;

b. Bestendige werkonbekwaamheid :

Overwegende dat de burgerlijke partij een schade ondergaat door het aantasten van haar fysieke integriteit; dat zij meer krachtinspanningen zal moeten doen of blootgesteld zal zijn aan een vervroegde pensioenstelling;

Dat het hier een materiële schade is maar dat die schade niet evenredig is aan de hoogte van haar wedde en har invaliditeit;

Dat de Rechtbank dus die schade ex aequo et bono moet schatten, samen met de morele schade; (Cassatie 8-2-1960 Pas. 1960 1 649 — Hof van Beroep Brussel, 13e kamer, 29-4-1960 in zake Bauters t. Lories);

Overwegende dat de materiële schade spruitende uit de 20 % bestendige werkonbekwaamheid en de morele schade ex aequo et bono op 180.000 fr. moeten geschat worden.

c. Onkosten :

Overwegende dat de volgende sommen moeten toegerekend worden :

Geneesheren	350
Kostuum (ex aequo et bono — hij is uit zijn auto geworpen)	3.900
Herstelling van de wagen :	
Overwegende dat facturen ten belope van 11.444 fr. voorgebracht zijn	11.444

Dat de burgerlijke partij beweert dat partijen een deskundig verslag om een minder bedrag getekend hebben, maar dat zulk verslag door niemand voorgelegd is:

Onbruikbaarheid :

Overwegende dat een som van 9.750 fr. voor 65 dagen onbruikbaarheid gevraagd wordt;

Dat die post — behalve 3 dagen — betwist is;

Overwegende dat geen bewijs van de duur van de onbruikbaarheid neergelegd werd;

Dat men dus 3 dagen aan 150 fr. moet verlenen, of

450
fr. 16.144

Overwegende dat de eerste burgerlijke partij dus recht heeft op : 49.253 + 180.000 + 16.144 = 245.397 fr. — 15.000 (voorschot) = 230.397 fr.

Wat Geeraers Julia, echtgenote Verhoeven betreft :
Overwegende dat uit het deskundig verslag blijkt dat zij de volgende werkonbekwaamheden ondergaan heeft :

- 1) 100 % van 10 juni 1957 tot 9 juli 1957;
- 2) 25 % van 10 juli 1957 tot 9 oktober 1957;
- 3) 10 % van 10 oktober 1957 tot 9 juni 1958;
- 4) 5 % bestendige.

Overwegende dat deze partij vraagt om haar materiële en morele schade ex aequo et bono te ramen op 10.000 fr. voor de tijdelijke werkonbekwaamheden en op 50.000 fr. voor de bestendige werkonbekwaamheid;

Overwegende dat beklagde beweert dat de burgerlijke partij, die huishoudster is, geen materiële schade ondergaan heeft, maar alleen een morele schade en dat hij daarom 20.000 fr. aanbiedt;

Overwegende dat het niet betwist is dat de burgerlijke partij persoonlijk in haar huishouden werkt;

Dat ten gevolge van de beperking van haar fysieke integriteit, zij niet meer heeft kunnen werken of maar mits grote krachtsinspanningen;

Dat zij dus een materiële schade ondergaan heeft (Cassatie 15-6-1959 Pas. 1959 1 1050);

Overwegende dat de gevraagde sommen van 10.000 en van 50.000 fr. billijk zijn en ex aequo et bono moeten verleend worden;

Dat die burgerlijke partij dus recht heeft op: 10.000 + 50.000 = 60.000 fr. — 5.000 (voorschot) = 55.000 fr.

Om deze redenen,

Bij toepassing der wettelijke beschikkingen die door de voorzitter werden aangeduid, namelijk de artikels: 44 van het Wetboek van Strafrecht; 66, 182, 183, 203 van het Wetboek van Strafvordering; 11, 12, 16, 31 tot 37, 41 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken; 4 der wet van 17 april 1878; 1382 van het Burgerlijk Wetboek;

De rechtbank,

Rechtsprekende na tegenspraak;

Veroordeelt in solidum Bollens Franciscus en de N.V. Union et Phénix Espagnol de volgende sommen te betalen:

1) aan Verhoeven Albertus:

230.397 fr. met de vergoedende intresten vanaf 10 juni 1957, de gerechtelijke intresten en de kosten (deskundig onderzoek inbegrepen);

2) aan Geeraers Julia:

55.000 fr., met de vergoedende intresten sedert 10 juni 1957, de gerechtelijke intresten en de kosten;

Zegt dat er geen aanleiding is huidig vonnis uitvoerbaar te verklaren niettegenstaande alle verhaal en zonder borg.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

26 november 1960.

Voorzitter: M. Van Lerberghe.

Referendaris: M. Vandekerckhove.

Advocaten: Mrs. Baert, Jacquart, Roose en De Gryse

1. **Onerlijke mededinging.** — Begrip. — Niet toelaatbaarheid van een bewijsaanbod betreffende feiten van contractuele wanprestatie bij een vordering uit onrechtmatige daad. — Geen vordering ex art. 1382 B.W. wegens poging tot onerlijke mededinging.

2. **Getuigenbewijs.** — Kan na het vrijwillig niet houden van een getuigenverhoor in verband met onrechtmatige daden een nieuw verhoor worden aangevraagd?

1. *Onerlijke of beter ontoelaatbare mededinging is*

een verzamelwoord en betekent het geheel van in het gezonde maatschappelijk verkeer ontoelaatbare handelingen, meestal uitgaande van kooplui en nijveraars, die een identieke of gelijkwaardige economische bedrijvigheid uitoefenen, en strekkend tot bevordering van hun afzet of tot verhoging van hun winsten. De vordering uit onrechtmatige daad sluit de contractuele wanprestatie uit, zodat wanneer het bewijs wordt aangeboden van feiten, die zo bewezen slechts contractuele aansprakelijkheid medebrengen, het betreffende bewijsaanbod niet kan ingewilligd worden.

Pogingen tot ontoelaatbare mededinging kunnen grond. opleveren voor een vordering in ophouding krachtens het K.B. van 23 december 1954, echter niet voor een actie krachtens art. 1382 B.W., vermits er geen schade is.

2. *Kan de partij, die door haar eigen fout zonder verschonings- of verrechtvaardigingsgronden haar recht tot het houden van een toegelaten getuigenverhoor in verband met schadevergoeding uit onrechtmatige daad niet uitoefende, nog tot een enquête over dezelfde feiten worden toegelaten?*

Door het niet houden van het getuigenverhoor werd afgezien van een rechtsplegingsdaad, nl. een onderzoeksmaatregel, niet van een recht; dezelfde partij kan altijd opnieuw haar recht op schadevergoeding vorderen en daartoe vragen om de middelen, nodig om haar recht te bewijzen, te mogen uitoefenen. Het bewijs van onrechtmatige daden zal bijna altijd en in de regel bijna uitsluitend door getuigenissen moeten geleverd worden, zodat het weigeren van dit bewijs een aantasting van het recht van de verongelijkte is.

De rechter kan het verhoor weigeren, wanneer hij overtuigd is, dat het getuigenbewijs praktisch onmogelijk is geworden wegens de ouderdom van de feiten en de bijzondere omstandigheden van het gehele geval. Het is hem echter niet geoorloofd een bewijsaanbod voorbij te gaan omdat het hem niet aanmerkelijk voorkomt, dat bewijs zal kunnen worden bijgebracht of omdat het te bewijzen gestelde hem moeilijk of enigszins verward voorkomt. De rechter kan dit slechts, na het verhoor duidelijk weten. Hij kan dan ook rekening houden met de eventuele in het gedrang gekomen rechten van de wederpartij bij het leveren van het tegenbewijs.

Thibaut cs. t/ Gebr. Carrette, Lavero en Distralec.

Gezien de dagingen van 4 mei 1960, waarbij de eerste eiser afstand doet van het hangend geding door daging van 9 april 1955 ingeleid, waarop vonnis van deze rechtbank dd. 4 februari 1956 en hoger beroep dd. 29 maart 1956, en de beide eisers jegens de drie verweerders de hoofdelijke, zoniet de afzonderlijke betaling vorderen van 5.000.000 frank schadevergoeding, min of meer, met de kosten van het geding;

Overwegende dat eisers, die huishoudartikelen van één of meer verweerders sinds februari 1952 verkochten en daartoe bijhuizen hadden opgericht, de drie verweerders feiten van sabotage, onerlijke mededinging of daden van contractuele wanprestatie verwijten waarvoor zij de voormelde schadevergoeding vorderen;

I. Overwegende dat de verweerders de exceptie wegens onduidelijkheid van de daging opwerpen;

Overwegende dat het voorwerp van de eis en de summere opgave van de middelen, door artikel 61 R.v. op straffe van nietigheid vereist, voldoende duidelijk

zijn opgegeven zodat deze sanctie niet kan spelen en evenmin gevorderd wordt;

dat, ofschoon duidelijk, de aangevoerde gronden of rechtsfeiten echter zo onvolledig kunnen zijn dat de verweerders zich daartegen niet behoorlijk kunnen verdedigen, in welk geval de eis onontvankelijk is. stelling door verweerders hier ingenomen;

Overwegende dat de verweerders én uit de vroegere rechtspleging van Guido Thibaut, uit de onderhavige daging én uit de besluiten (waar de feiten nader worden gepreciseerd), voldoende de aangevoerde gronden kennen zodat zij zich wel behoorlijk kunnen verdedigen en geen reden tot inwilliging van de exceptie bestaat;

II. Overwegende dat Guido Thibaut uitdrukkelijk afstand doet zoals vermeld en de verweerders deze afstand aanvaarden;

Overwegende dat iemand afstand kan doen van een recht (statisch), van een vordering (dynamisch) of van een geding (recht en vordering in actie);

dat dit afstanddoen gelijkstaat met een verzaking die een eenzijdige handeling is en in beginsel geen instemming van de wederpartij behoeft;

dat de verzaking aan een geding echter wel de instemming van de wederpartij kan vergen omdat deze een geldige reden tot weigering kan hebben bv. wanneer zij een verworven recht bezit om het geding door te zetten (wedereis, recht op enkwest, enz.);

Overwegende dat de wederpartij hier de afstand van het geding uitdrukkelijk aanvaardt;

III. Overwegende dat de beide eisers in de dagvaarding uitvoerig vermelden dat het ter zake gaat om schadeloosstelling uit onrechtmatige daad nl. daden van oneerlijke mededinging;

Overwegende dat oneerlijke of beter ontoelaatbare mededinging een verzamelwoord is en betekent het geheel van in het gezonde maatschappelijk verkeer ontoelaatbare handelingen, meestal uitgaande van koop-lui en nijveraars die een identieke of gelijkwaardige economische bedrijvigheid uitoefenen, en strekkend tot bevordering van hun afzet of tot verhoging van hun winsten;

Overwegende dat de vordering uit onrechtmatige daad de contractuele wanprestatie uitsluit zodat wanneer het bewijs wordt aangeboden van feiten die, zo bewezen, slechts contractuele aansprakelijkheid medebrengen, dit bewijsaanbod ter zake niet kan ingewilligd worden;

Overwegende dat de eisers, tot staving van hun vordering, vragen een reeks feiten te bewijzen;

Overwegende dat de verweerders daartegen inbrengen :

1) dat eerste eiser het recht tot getuigenbewijs heeft verloren daar hij daartoe bij vonnis van deze rechtbank dd. 4 februari 1956 gemachtigd werd en dit recht niet uitoefende maar eraan verzaakt heeft op een stilzwijgende manier;

2) dat de in besluiten gestelde feiten van onrechtmatige daad onbestaande zijn ofwel niet als ontoelaatbare mededinging kunnen worden bestempeld;

3) dat het bewijsaanbod onontvankelijk is vermits de gestelde feiten te genuanceerd zijn om na 6 jaar nog behoorlijk te kunnen bewezen worden of door tegenverhoor, hetwelk van rechtswege is, te worden ontzenuwd;

Overwegende dat Guido Thibaut, inderdaad door vonnis van 4 februari 1956 tot het getuigenbewijs toegelaten, naliet op de gestelde dag te verschijnen met zijn

getuigen en, spijt de ambtshalve verlenging door de aangeduide rechter, ook naderhand verstek liet gaan tot en met 12 december 1957;

Overwegende dat tweestrijd in rechtsleer en rechtspraak bestaat over de kwestie of dezelfde partij, die door haar eigen fout zonder verschonings- of verrechtvaardigingsgronden, aldus haar recht niet uitoefende, nog tot een enkwest over dezelfde feiten kan toegelaten worden hetzij op haar verzoek, hetzij ambtshalve door de rechtbank (Waleffe, Répertoire Générale de la Jurisprudence Belge, 1814-1880, Tw. Enquête n° 511, n° 508; Toulouse, 17 augustus 1864, Sir., 1866, 2-20 met noot 2; Dalloz Codes annotés, Cod. de Proc. Civ., art. 254, n° 12 en volgende);

Overwegende dat Guido Thibaut niet aan een recht maar aan een rechtsplegingsdaad, nl. een onderzoeksmaatregel, heeft verzaakt;

dat hij altijd opnieuw zijn recht op schadevergoeding kan vorderen en daartoe vragen om de middelen, nodig om zijn recht te bewijzen, te mogen uitoefenen (Van Bauwel, Burgerlijk Procesrecht II, n° 499, blz. 221);

dat het bewijs van onrechtmatige daden bijna altijd en in de regel bijna uitsluitend door getuigenissen kan gebeuren (art. 1348 1° B.W.) zodat het weigeren van dit bewijs een aantasting is van het recht van de verongelijkte;

Overwegende echter dat door de schuld van Guido Thibaut de feiten intussen 4 jaar ouder zijn geworden; dat de rechter, zelfs met houtsnijdende feiten die op zichzelf niet onwaarschijnlijk voorkomen, het enkwest kan weigeren wanneer hij overtuigd is dat het getuigenbewijs praktisch onmogelijk is geworden wegens de ouderdom van de feiten en de bijzondere omstandigheden van het gehele geval (Pau, 27 februari 1888, D.P. 1889, 2, 1959);

Overwegende dat, spijs dergelijke rechtspraak, het de rechter niet geoorloofd is een bewijsaanbod voorbij te gaan omdat het hem niet aannemelijk voorkomt dat bewijs zal kunnen worden bijgebracht of omdat het te bewijzen aangebodene hem moeilijk of enigszins verward voorkomt;

dat de rechter dit slechts na het verhoor duidelijk kan weten;

Overwegende dat het tegenverhoor inderdaad moeilijker is geworden maar dat de rechtbank niets gefundeerderis kan zeggen over het geheugen van de mogelijke getuigen, die over aanvaarde feiten moeten verhoord worden;

dat de rechtbank naderhand rekening moet houden met de mogelijk ietwat gestoorde rechten van de verweerders bij het tegenverhoor;

Overwegende overigens dat de tweede eiseres in elk geval voor de eerste maal in zake is en het voormelde tegen haar slechts gedeeltelijk kan ingeroepen worden; dat zij normaal recht heeft op dit getuigenbewijs, wat medebrengt dat het niet veel zin heeft dit bewijs aan de eerste eiser te ontzeggen;

Overwegende dienvolgens dat het aanbod van getuigenbewijs van bepaalde dieneende feiten, in het beschikkend gedeelte aangeduid, ten voordele van beide eisers moet worden toegestaan, vermits zij door de verweerders worden geloofend;

Overwegende dat de rechtspraak door verweerders aangehaald (Gent, 4 april 190, Pas. 1902, 2, 59 en Hasselt, 11 december 1908, Pas. 3, 214) hun verweer niet schraagt daar in het eerste geval de feiten al te vaag en onduidelijk waren gesteld en het in het tweede geval ging om uiterst gedetailleerde feiten waarvoor de rechtbank normaal getuigenbewijs uitsluit (boekhoudkundige gegevens, aantal leveranciers, data, enz.);

en bovendien de verstreken periode veel groter was (feiten van 1888 tot 1891);

Overwegende dat, wat het dienend karakter van de aangevoerde feiten zelf betreft, de in post 11, 12 en 13 gestelde feiten daden zijn van contractuele wanprestatie die derhalve niet ter zake dienend zijn;

Overwegende dat pogingen tot ontoelaatbare mededinging wel grond kunnen opleveren tot de vordering in ophouding van het K.B. van 23 december 1934, echter niet tot een actie op grond van artikel 1382 vermits er geen schade is (Hof Gent, 4 april 1900, Pas. 1901, 2, 57); zodat het feit 7 en 9 niet dienend is;

Overwegende dat de overige feiten wel dienend kunnen zijn;

Overwegende dat, in stand van zaken, de rechtbank geen gemotiveerd oordeel kan vellen over de aantijgingen die verweerders inbrengen tegen een mogelijke getuige Walter Dewaele;

Om deze redenen,

De Rechtbank, alle andere besluiten afwijzend,
Verklaart de vordering van de beide eisers onvan-
kelijk;

Doch vooraleer over de grond te wijzen:

Laat de beide eisers toe om door getuigen te bewijzen de hieronder vermelde feiten:

(Feiten hebben geen belang ter publicatie.)

Zegt dat dit verhoor zal doorgaan vóór de daartoe aangestelde Rechter de heer P.H. de Ridder op woensdag 8 februari 1961 vanaf 14 uur, ter Raadkamer van deze rechtbank;

Tegenbewijs als naar rechte;

Kosten voorbehouden;

Verzendt de zaak verder naar de e.k. algemene oproeping;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-
tegenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

BOEKBESPREKING

A. Andrieux en J. Lignon, « L'ouvrier d'aujourd'hui »
(Recherches de sociologie du travail, n° 6). Librairie
Marcel Rivière - Paris 1960 - 214 blz.

In dit werk, waarin synoptische tabellen voorkomen, trachten de schrijvers, zich daarbij hoofdzakelijk steunend op interviews, een reeks actuele vragen van sociale aard te beantwoorden: in welke mate gelijkt de arbeider van vandaag nog op die van gisteren? Hebben de werklieden het bewijst zijn een afzonderlijke gemeenschap te vormen? Welke zijn de voornaamste oorzaken van de waargenomen wijzigingen (in vergelijking met vroeger) in de persoonlijkheid van de arbeider? Hebben de arbeiders nog een ideaal?...

Het boek bevat een voorwoord (van Pierre Naville), een inleiding, vier hoofdstukken en een besluit. In bijlage vindt men een lijst van de aan de arbeiders gestelde vragen alsook bijzonderheden over de geïnterviewde personen (geslacht, ouderdom, nationaliteit, burgerlijke stand, beroep, eventueel vroeger uitgeoefend beroep, beroep van de vader, vakbond of politieke partij waarbij werd aangesloten...).

Het eerste hoofdstuk draagt als titel « Le travail est un vide ». Slechts weinige arbeiders vinden nog genoegen

in hun werk; de machine kwam immers het handwerk — waarop men fier kon gaan — vervangen. De werkmans is van psycho-sociaal type veranderd omdat hij nog alleen maar geestelijk afstompemd werk (« tâches abêtissantes ») te verrichten kijgt. Besluit: « Le travail a perdu pour l'ouvrier la signification sociale qui lui appartenait dans l'élite ouvrière il y a cinquante ans. C'est là l'essentiel du changement qui s'est produit dans l'attitude ouvrière vis-à-vis du travail » (p. 67).

In het tweede hoofdstuk (« L'ouvrier marqué par son travail ») wordt de nadruk gelegd op het feit dat de arbeider, in de ogen van zijn medemensen, aan achting verliest alleen maar uit hoofde van zijn handenarbeid. « La situation sociale de travail est pour l'ouvrier le fait décisif » (p. 82).

Het derde hoofdstuk heet « La réaction à la situation de travail et l'attitude ouvrière fondamentale ». Een van de factoren die het ergst op de werkmans drukt is het voortdurende ondergeschikt-zijn aan zowat iedereen die op dezelfde fabriek (als niet-arbeider) werkt. Zelfs de vrijheid zijn mening tegenover zijn meerderen te uiten bestaat niet in de werkkring: « la liberté de parole sociale, sur le plan de l'entreprise, n'existe nulle part » (p. 100). Als men niet behoort tot de categorie van hen die in die toestand beruften (de schrijvers noemen hen « les résignés »), zal men die band van subordinatie hoofdzakelijk op twee manieren trachten te verbreken. De enen wensen een handelszaakje op te richten of zelf patroon van een klein bedrijf te worden (hoofddoel: « se mettre à leur compte »). De anderen zoeken een oplossing in een sociale promotie, desgevallend zonder verandering van werkkring. Een derde (kleine) groep blijft in het vage en verwacht een uitweg dank zij een « résistance collective organisée »).

In het laatste hoofdstuk (« L'ouvrier d'aujourd'hui - homme intègré et conformiste ? ») vindt men de door de arbeiders gegeven antwoorden op een reeks vragen. Ik citeer er enkele: Wat doet gij tijdens uw vrije uren? Wat is, volgens u het socialisme? Gelooft gij in een doelmatige actie van de vakbond? Hoe staat gij tegenover vreemde arbeiders? Is het mogelijk de wereld beter te maken? Hoe?

Uit het gehele werk komt één idee met kracht naar voor: de arbeider heeft het besef minderwaardig te zijn. Ziehier enkele van de antwoorden bekomen op de vraag « selon vous, qu'est-ce qu'un ouvrier ? »: « c'est une poire... pas grand-chose... un pauvre couillon... un pauvre con... un esclave... un paria... un pauvre imbécile... » (p. 191-192). Hier moet, mijns inziens, de jurist tot bezinning komen. Het boekdeel waarin men de sociale wetgeving samenbrengt wordt hoe langer hoe lijviger. De resultaten blijven echter onvoldoende. Burgerlijke — maar theoretische — gelijkheid kennen wij nu al sinds 1804. Wanneer zal men er in slagen een gelijkheid op het vlak van de menselijke waardigheid te verwezenlijken? Een boek als « L'ouvrier d'aujourd'hui » is een alarmkreet die duidelijk genoeg aantoonst dat de arbeider van vandaag zich niet langer tevreden stelt met enkele materiële voordelen — of beter: zekerheden — die de wet hem waarborgt. Alhoewel hoofdzakelijk informatief is dit werk, door de uniformiteit van de gegeven antwoorden, een pleidooi voor wat ik zou willen noemen een « verruimde sociale wetgeving » die moet leiden tot het verdwijnen van de nog steeds bestaande « klasse-complexen ».

Jacques De Bruyne.

Mr. W. H. Nagel, Crimineel ABC. - Den Haag, Bert Bakker - Daamen, 1960, - 144 pp. - Prijs : 24 F.

Het inzicht dat de samensteller ons heeft willen bijbrengen in de woordkennis op het strafrechtelijk en criminologisch gebied, lijkt ons goed geslaagd.

Het werkje is niet overladen; de tekst is vlot leesbaar en zal voor allen uitermate leerrijk zijn. Wij hebben gebrek aan soortgelijke uitgaven.

Crimineel ABC bevat woorden waarvan de juiste betekenis ons veelal ontgaat, woorden die we niet kennen en die we wekelijks in krant en tijdschrift aantreffen.

In het « Woord Vooraf » lezen we : « Het Crimineel ABC vond enige jaren geleden zijn oorsprong als zeer beknopt feuilleton in het Maandschrift voor het Gevangeniswezen. . . Toen de Z behandeld was, kwamen er brieven zowel van bewaarders als hoofdambtenaren, met het verzoek, de serie in boekvorm uit te geven. . . »

Thans ligt het boekje op onze werktafel. We kunnen erin grasduinen. . . De schrijver behandelt o.m. de volgende termen : abbatie-theorie, administratieve boeten, afschrikking, Auburn-stelsel, auditeur-militair (het juiste woord), azing, baarrecht, bagno, baratterie, bargoens, bedelaarsgestichten, bokkenrijders, brandbrief, burengerucht, dalver, deurwaarder (het juiste woord), dierenmishandeling, dierenprocessen, doorgangshuis, doodrijden na ongeval, enz.

Behalve de voortreffelijke woordverklaring bevat deze uitgave korte levensschetsen over figuren uit de gerechtelijke wereld of geschiedenis : Prof. Mr. J. Simon van der Aa, Cesare Bonesano Beccaria, Al Capone (gangster-moordenaar), Sir Walter Crofton, Ed. Ducpétiaux, P. Feuerbach, Ch. van Goring, H. Grosz, Dr. Guilletin, enz.

Het lezen van het « Crimineel ABC » zal ongetwijfeld bijdragen tot de verruiming van onze taal- en intellectuele ontwikkeling.

A. Blonrock.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen

Filmvoorstelling

Een filmvoorstelling is reeds een van de traditionele activiteiten die de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen jaarlijks in haar programma opneemt.

Dit jaar waren de leden van de Conferentie en de leden van de Antwerpse Magistratuur op woensdag 3 mei ll. uitgenodigd om in avant-première de laatste creatie van Albert Lamorisse, namelijk « Un Voyage en Ballon » te komen zien. Deze Franse cineast wist zijn faam reeds verscheidene jaren geleden te vestigen met de toen zeer opgemerkte film « Crin blanc » en zijn laatste film bewijst opnieuw dat hij een meester is in het filmvak, en ware verdediger van de film als uitdrukkingsvermogen van een nieuwe kunstvorm.

« Un Voyage en Ballon » is een film zonder eigenlijk verhaal : een Parijse amateur-geleerde heeft een nieuw systeem bedacht om een bestuurbare ballon allé gewenste manoeuvres te laten uitvoeren. Om de degelijkheid van zijn uitvinding aan zijn sceptische vrienden te bewijzen, maakt hij er samen met zijn kleinzoon een reis mee over Frankrijk. En daar houdt in feite het verhaal op.

Doch om een goede film te maken, behoeft men dikwijls geen verhaal : dit eenvoudig gegeven werd door A. Lamorisse dusdanig uitgewerkt, dat men het

een echt filmgedicht mag noemen, een geheel waar muziek, beelden en kleuren zo meesterlijk in elkaar en met elkaar zijn verwerkt, dat men enkel nog van poëzie kan spreken.

Een stukje schoonheid dat men genietend kan bewonderen, en dan denk ik voornamelijk aan de stille pracht van het kasteel aan de Loire, de zeilwedstrijd Brest-Lissabon, de ooevaars van de Elzas, en aan het allesovertreffend beeld van de vlucht der flamingo's, waar de opnamen en de kleurenpracht een hoogtepunt bereiken.

Ook de spanning ontbreekt niet in deze bijna volmaakte film : de toeschouwers maken een opwindende hertenjacht mee, een bosbrand en een tocht over de Alpen, waar de Mont-Blanc met zijn ijzige doch indrukwekkende gletscherschoonheid het gehele ruwe landschap beheerst.

Dan is er nog door gans de film een echte humor geweven; die voornamelijk tot uiting wordt gebracht door de handelwijze van de flegmatieke techniek (al mogen we hier de grootvader niet vergeten, met zijn koude-kip-met-wijn-souper tijdens de vlucht) die de gause reis vanop de begane grond meemaakt, die het middelpunt is van de belangstelling op de bruiloft in Bretagne, en die tenslotte bij een mislukte poging om tijdens de vlucht aan boord te geraken, een vrije val van een paar honderd meter op zijn actief neemt, zonder er ooit zijn glimlach bij te verliezen.

Het is door zijn toedoen dat het jongetje alleen de vlucht zal beëindigen, en nog tijdig op het strand kan springen, wanneer de ballon de oceaan bereikt. Als een vreemde vogel verdwijnt deze aan de horizon, en voor het jongetje is daarmee de droom uit.

Deze wonderbare « Voyage en Ballon » zal zeker voor velen die de avant-première mochten meemaken, een mooie herinnering blijven, wat dadelijk na de vertoning reeds uit de confraternele commentaar bleek.

Conferentie der Jonge Balie te Hasselt

Als voorzitter der Conferentie heette Mr. Geyskens de Heer Stafhouder Maris, de Heren Voorzitters der Rechtbanken van Hasselt en Tongeren, de Heren Magistraten, advocaten en andere genodigden, van harte welkom op de tweede algemene vergadering en verleende meteen het woord aan de Heer Le Paige, Prokureur des Konings te Turnhout, die als spreker niet diende ingeleid, vermits hij als dusdanig recidiveerde na zijn lezing van 17 maart 1956 over « Napoleon Bonaparte ».

De Dreyfus-affaire, die spreker tot onderwerp had gekozen, heeft blijkens het betoog van spreker niet alleen tijdens het einde van de vorige eeuw in de actualiteit gestaan, doch is sedertdien als dusdanig nooit uit de belangstelling verdwenen. De menigvuldig verschijnende publicaties en de talrijke mensen — waaronder de Heer Le Paige — die nog steeds trachten de waarheid over de Dreyfus-affaire te achterhalen, leveren een sprekend bewijs van deze belangstelling.

Waar ligt de waarheid in de Dreyfus-affaire ? Deze zaak is zo complex en bevat een zo grote hoeveelheid elementen en détails — door spreker opgesomd — dat men er nooit is in geslaagd al de gegevens tot een logisch geheel uit te werken en te begrijpen. Deze verwarring, twijfel en onzekerheid is niet zo verwonderlijk wanneer men begrijpt dat deze zaak hoofdzakelijk een internationale spionagezaak betrof en als dusdanig ten aanzien van het bewijs hoofdzakelijk op geheime diplomatieke stukken berustte; dat bepaalde racistische overwegingen — Dreyfus was een jood —

niet vreemd waren aan deze zaak; dat de publieke opinie verdeeld was in pro en contra's; en dat tenslotte onder de invloed van politieke invloeden, chantage, vervalsing, moord en andere praktijken werden aangewend, volgens de enen in dienst van de waarheid, volgens anderen om diezelfde waarheid geweld aan te doen.

De eminente spreker heeft niet getracht het orakel te wezen nopens de al dan niet schuldigheid van Dreyfus, maar heeft er zich toe beperkt de aandachtige toehoorders te confronteren met de gegevens der zaak en de daaruit voortspruitende problemen, aldus aan eenieder de taak overlatend zich een oordeel te vellen over de Dreyfus-affaire, alsmede over de principes die er aan de oorsprong van lagen en over de methoden waarmede de Dreyfus-affaire werd behandeld.

Quand la politique entre au prétoire, c'est à la justice d'en sortir. In die geest vatte Stafhouder Maris zijn besluiten samen en trok verder een parallel tussen de methodes aangewend in de Dreyfus-affaire en de methodes toegepast in onze rechtspraak, tijdens een bepaalde periode van onze geschiedenis, die daarin alleszins geen gulden bladzijde vult.

Na, in naam van de zeer geboeide toehoorders, de Heer Le Paige, te hebben bedankt, verklaarde Stafhouder Maris de vergadering gesloten.

TIJDSCHRIFTEN

Rechtskundig Tijdschrift voor België, jrg. 1961 - n° 6 :

J. De Bruyne, Misdaad en straf bij Dostojevski (slot).

Arresten en adviezen van de Raad van State, jrg. 1959 :

Tabel 1959.

Tijdschrift voor Notarissen, jrg. 1961 - n° 4 :

L. Vanheukelen, Omzetting van de inbeslagneming van onroerende goederen in vrijwillige verkoping.

De Gemeente, jrg. 1961 - n° 4 :

F. Debaedts, De gemeenteraadsverkiezingen en de Raad van State. — T. Verhaert, Het probleem van het meest voordelige statuut in de wet van 1933, art. 2 op de gemeentelijke pensioenen (einde). — M. Callewaert, Thiméon bouwde een tuinwijk met 56 huizen.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1961 - n° 19 :

J. F. Glastra van Loon, Strafrecht voor kinderen beneden de 12? — A. J. M. Van Nispen Tot Pannerden, De benoeming van ministers. — I. H. P. De Rode-Verschoor, Het Verdrag betreffende de Europese Economische Gemeenschap en het luchtvervoer.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1961 - n° 4676 :

Y. D. C. van Duyn, Fiscale aspecten van vruchtgebruik. — J. J. Beyerman, « Creatie » en « admissie » van notarissen in de 17e en 18e eeuw.

Ars Aequi, jrg. 1961 - n° 7 :

C. F. Rüter, De resultaten van een congres. — N. K. F. Land, H. J. Hangelbroek, Ars Longa vita brevis. — J. Wiarda, Antwoord rechtsvraag 58. — E. H. s'Jacob, Rechtsvraag 62.

Jorunal des Tribunaux, jrg. 1961 - n° 4320 :

H. Rolin, Le procès Eichmann. — M. Pardes, Validité de la clause compromissoire insérée dans un contrat d'emploi.

Revue Critique de Jurisprudence Belge, jrg. 1961 - n° 1 :

M. J. G. Renauld, Le pacte sur succession future. — J. Heenen, La cession des créances futures. — E. Gutt, De certaines difficultés d'instruction dans la procédure commerciale. — J. Limpens en J. Van Damme, Les obligations. — F. Coppens, Faillites et Concordats.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités, jrg. 1961 - n° 3 :

L. Westhof, Les arrêts de la Cour de cassation du 6 avril 1960 et la « responsabilité » des entrepreneurs en matière de troubles du voisinage proprement dits.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1961 - n° 8 :

M. Ancel, La réforme de l'Organisation judiciaire et de la justice pénale en France. — E. L., Union Belge et Luxembourgeoise de Droit Pénal. — Assemblées des 25 février et 18 mars 1961. — M. A., Société de médecine mentale de Belgique. Séance du 25 mars 1961.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, jrg. 1961 - n° 5 :

Associations de communes. — Assistance publique. — Commission d'assistance publique. — Expropriations et réquisitions. — Finances communales. — Loi communale. — Milice. — Etat civil. — Sciences administratives. — Revue de la jurisprudence.

Annales de la Faculté de droit de Liège, jrg. 1961 - n° 2 :

M. Ancel, Les réformes apportées par le Code de procédure pénale de 1958 au régime d'exécution des peines. — P. Horion, Le droit social dans les six pays des Communautés Européennes. — Cl. Margrève, L'adoption par l'un des époux d'un enfant adoptif de son conjoint. Les alinéas 6, 7 et 8 de l'art. 344 nouveau du code civil s'appliquent-ils à cette hypothèse? — J. Hansenne, La faculté d'abandon en matière de mitoyenneté. — A. Chabot et A. Jacquemin, De l'influence des événements postérieurs au fait dommageable sur l'évaluation judiciaire des dommages-intérêts.

Recueil Général de l'enregistrement et du notariat, jrg. 1961 - n° 20325 à 20331 :

De l'effet de la clause de réserve d'une mitoyenneté. — Biens. — Bail à ferme. — Taxe de transmission. — Enregistrement.

Répertoire Fiscal, jrg. 1961 - n° 1-2 :

L. J., Réflexions sur les données générales des législations fiscales de la plupart des pays européens, en ce qui concerne le droit de succession.

Recueil Dalloz, jrg. 1961 - n° 18 :

G. Brière de L'Isle, La représentation des parties devant les tribunaux répressifs.